

Akathist a služba k ctihodnému Prokopu Sázavskému

Ke dnům 16. (29.) září a 26. března (8. 4.)

(Návrh akathistu a služby večerní i liturgie)

Svatý Prokop spoutal ďábla

*Když nás ďábel k hříchu zve, svou lží
nám smysly mámí, jej zažeh, sv. Proko-
pe, a zůstávej navždy s námi.*

(Lidová píseň)

Akathist k ctihodnému otci našemu Prokopovi, igumenu monastýru Sázavského

Kondak 1.

Vyvolený divotvůrce, obdivuhodný poustevníku, proroku a bohomyslný učiteli duchovního zápasu, ctihodný otče Prokope! Čechům, zmítaným bouří na moři světa, jsi majákem Evangelia Pána Ježíše Krista, který ti udělil moc nad demony, abys je vyháněl z lidu i země naší. V paměti národa jsi vůdcem mni-
chů s pastýřskou berlou pozdviženou proti cizáckému vetřelci a s křížem v ruce potírající ďábla. Oslavujeme Pána slávy, který tě již zde na zemi proslavil, a zpíváme ti děkovné písně, neboť věříme, že svými přímlovami upevňuješ v pravoslavné víře a z rukou všech nepřátel vytrhuješ nás, kteří s láskou k tobě voláme:

Raduj se, bohonosný otče Prokope, tichý bojovníku za víru otců našich.

Ikos 1.

Andělů i lidí Tvůrce, který všechno předem ví, poslal anděla svého do Chotouně k zbožným rodičům tvým, aby tě již od dětství připravoval k slavnému dílu na své vinici zasazené do půdy národa našeho. V tomto kraji bylo známo moravské křesťanství východní, slovanským slovem Boha v Trojici chválící a Krista zvěstující. Dodnes prýští voda čistá z pramene zázračně andělem otevřeného, podle tebe pojmenovaného, aby bylo ukázáno, že otvíráš v zemi české vydatný nevysychající pramen apoštolského

dědictví slavných bratří soluňských. Vinohrad Páně, tou vláhou napájený, urodí v tvé zemi století za stoletím nepřeborné hrozny spásy. Rodiče se podivili tomu a prorokovali o tobě:

Raduj se, dítě, Bohem vyhlédnuté již od lůna mateřského.

Raduj se, synu, vyvolený za strážce tradice cyrilometodějské.

Raduj se, neboť udivuješ novým otevřením pramene víry původní.

Raduj se, vždyť pít budou tuto vodu všichni žíznící po Pravdě.

Raduj se, semínko hořčičné, z něhož vyrostе kmen východní zbožnosti.

Raduj se, strome rašící pro nasycení těch, kdo po pravé zbožnosti hladoví.

Raduj se, bohonosný otče Prokope, tichý bojovníku za víru otců našich.

Kondak 2.

Prokope, rodem z Čech, pokřtěn s řeckým jménem, učil ses na slovanské škole na Vyšehradě, kde při chrámu sv. Klimenta »byl jsi v slovanském písmě, od nejsvětějšího biskupa Cyrila vynalezeném, dokonale vzdělán«. Po celý život jsi hlásal odkaz Metodějův a víru Řeků.

Jako kněz jsi kypřil srdce Čechů pro setbu Evangelia, oraje tvrdou půdu hlásáním Božích přikázání a naučením pravého následování Krista Pána. Krácel jsi ve šlépějích svatých Cyrila a Metoděje a vedl zápas za pravé křesťanství v zemích našich. Osvěcoval lid svůj, který již na mnoha místech klamán byl cizím učením,

a ukazoval mu pravou cestu směřující ke Kristu, nebeskou manu, pokoj a věčnou blaženost lidským srdcím skýtajícímu. Lid náš nadšeně spěchal za tebou, volaje:

A l l e l u j a .

Ikos 2.

Bohonosný otče Prokope, živil jsi svého ducha manou darů Svatého Ducha a nápojem učení Kristova. Jeho blahodať obdařila tě bohopoznáním a v tvé očištěné mysli jako v zrcadle zazářilo Božské světlo. Skrze své duchovní úsilí byl jsi proniknut nevyjádřitelným poznáním Pravdy Kristovy. Stal ses pro tuto zemi požehnáním a Božím darem, šířil jsi všude poznání Krista, vléval do srdcí útěchu blahodati Svatého Ducha, ukazoval, jakou oporu máme v modlitbě, a nasycoval duše slovanskou liturgií. Vedl jsi nevědomé po cestě zbožného života k očištění duší. Učil jsi nás bojovat s pokušeními od zlého. Za to dodnes lid tvůj v básni volá: „Když nás ďábel k hříchu zve, svou lží nám smysly mámí, jej zažeh, sv. Prokope, a zůstávej navždy s námi,“ kteří ti s díky zpíváme:

Raduj se, bohomoudrý vůdce nás opuštěných a oklamáných.

Raduj se, dobrý otče nás, dětí osiřelých a bloudících.

Raduj se, ty, jenž jsi nás našel jako minci ztracenou a ovci zatoulanou.

Raduj se, který nám vracíš víru svaté Ludmily.

Raduj se, neohrožený kazateli Evangelia Kristova.

Raduj se, bohomoudrý učiteli čistoty, pokory a zbožnosti.

Raduj se, bohonosný otče Prokope, tichý bojovníku za víru otců našich.

Kondak 3.

Ještě jako ženatý kněz, otče Prokope, byl jsi známý svou mírnou povahou, skromností, netečností ke světským ziskům a láskou k chrámu Božímu. Moc Nejvyššího shůry uchvátila tě, a proto jsi v době sílícího západního útlaku zatoužil zde církev slovan-skou zvelebit. Poté, co si Hospodin duši tvé ženy k sobě vzal, domova ses zřekl, pole, majetku i příbuzné opustil a mnišským postřížením ses s tímto světem a vším, co je v něm, rozloučil. Pohrdl jsi světem, jenž ve zlu leží, se všemi jeho klamy, marností a pomíjivou slávou! Zbaven pout tohoto daremného světa, zpíval jsi Bohu s díky:

A l l e l u j a .

Ikos 3.

Svatý Prokope, v sázavské pustině jsi rozkvetl jako krásný květ na ratolesti zasazené osvěcenými apoštolý Cyrilem a Metodějem. Na své srdce jsi znak Kříže Kristova vryl jako nepřemožitelnou zbraň proti hříchu, proti temnému duchu a ďáblu, světa pánu, který často na tebe útočil. Pak ses běsům s odvahou postavil a chválil Krista, jenž ti dal sílu vítězit nad nimi a krotit jejich zlobu. Protože ses od hříšných vášní očistil, prchali před tebou démoni i nečisté bytosti lesní. Samotný Bůh tě povolal, abys ďábla vymítal a ze Sázavy hnal, posedlé uzdravoval a další

nemocné léčil. Za to jsi hoden našeho velebení a chvály této:

Raduj se, přemožiteli pokušení nepřitele, jenž jsi jako světlo v pustině zářil.

Raduj se, který jsi střežil srdce čisté a bdělé.

Raduj se, který ses postem a modlitbou osvobodil ze zajetí vášní.

Raduj se, který jsi znamením Kříže odrážel útoky ďábla.

Raduj se, pochodni víry, která daleko za hranice země zářila.

Raduj se, neboť Pán otevřel v tobě pramen prýstící do života věčného.

Raduj se, bohonosný otče Prokope, tichý bojovníku za víru otců našich.

Kondak 4.

Monastýrským životem zocelen a do šatu mnicha oděn, blažený Prokope, zůstal jsi na pokyn Ducha Svatého v údolí řeky Sázavy, abys tu svým tichým zápasem, půstem a bohomyslným mlčením tišil bouři útoků nepřátel proti slovanské církvi domácí. Zde, před světem ukryt mnoho let, živil ses plody lesními a prací rukou svých. Přebýval jsi v jeskyni, hlubině údolní, nad kterou se jako strop skláněly koruny stromů prastarých. Očistil jsi duši pokáním a v pustině stal ses vpravdě nebeským člověkem a pozemským andělem. Celá příroda vůkol jako dávný ráj zapěla šumem borů, šelestem listoví a hlasem ptactva s tebou k Bohu:

A l l e l u j a .

Ikos 4.

Nepřál si Všemohoucí, aby zůstala skryta zářící svíce, ale aby svítilo světlo tvé lidem a viděli skutky tvé dobré, ctihodný otče Prokope. Řízením Božím tě u poustevny našel český kníže Oldřich a vnuknutím Božím se rozhodl zbudovat zde posvátný monastýr pro mnichy z národa našeho. Jásali všichni blízcí i vzdálení, jakmile uslyšeli, že kníže je nakloněn tvému záměru pozdvihnout církev slovanskou z prachu ponížení opět na vrchol bývalé slávy její a že vystavěl ti monastýr. Když pak mnichů přibývalo, opisoval jsi s nimi knihy slovanské obřadu řeckého, takže je o Sázavě psáno, že se stala „semeništěm cyrilské literatury v Čechách“. Pak počali tví mniši velkou lávru budovat, která se proslavila „v učených věcech nad jiné kláštery české“. Všichni bratři i hlas národa takto chválili tebe, prvního igumena monastýru Sázavského:

Raduj se, učiteli bohomyslného mlčení a ukazateli pravého bohopoznání.

Raduj se, slavný obnoviteli monastýrů cyrilometodějských.

Raduj se, zakladateli škol zbožnosti východní.

Raduj se, ty, jemuž i kníže český pozorně naslouchal.

Raduj se, obnoviteli školy písma slovanského.

Raduj se, osvětiteli české i moravské země.

Raduj se, bohonosný otče Prokope, tichý bojovníku za víru otců našich.

Kondak 5.

Usilovnou prací a duchovním zápasem jsi srdcem i myslí rázně kráčel, ctihodný Prokope, v modlitbách

a pústech za božskou hvězdou svatého Pravoslaví. S bratry jsi s námahou mýtil lesy, vypaloval trní a zúrodňoval půdu; v srdci svém jsi duchovním úsilím vymýtil houštinu spleťtých vášní a sežehl pavučiny démonských lstí. Klučili jste pařezy a zároveň jste bohomyslným mlčením svým vyrvali ze srdcí svých kořeny hříchů. Oral jsi zemi pluhem, abys ukázal záměr kypřit kamenitou půdu srdcí Čechů pluhem Evangelia. Zdolal jsi všechny překážky nepřátel a rozlámал úskalí ducha světa tohoto. Pečoval jsi o choré a mocí Kristovou zázračně uzdravoval nemocné. Pán tě posiloval v tomto ušlechtilém úsilí, do tvých žil vléval neumdlévající odvalu, abys přes odpor nepřátel viditelných i neviditelných zpíval Králi nebeskému:

A l l e l u j a .

Ikos 5.

Ó svatý Prokope, učiteli našich mnichů a nepřemožitelný bojovníku! Sotva lid venkovský, tehdy ještě na tradici svatých otců se rozpomínající, uviděl zázrak vytrysknutí pramene východní zbožnosti v ti chém údolí Sázavy, spěchal v nesčetných zástupech za tebou, otče věřících, jako ovce spěchají za svým pastýřem, aby je vedl na travnaté luhy svěží. Vždyť rozuměly hlasu tvému hlásajícímu víru apoštolů slovanských a sloužícímu Bohu slovanskou liturgií. Tím se jejich srdce jako klíčem radostně otevírala pro blahoslavenství Kristova. Slovanské bohoslužby zpívané zde slovanským jazykem, yábily zástupy lidí do nejmilovanějšího monastýru v Čechách. Z úst lidu řinula se nadšená slova chvály:

Raduj se, dobrý a moudrý pastýři svých oveček duchovních.

Raduj se, pečlivý strážce původních podání svatých otců našich.

Raduj se, včelo, med učení pravoslavného z nektaru modlitby tvořící.

Raduj se, duchovní oráči, ty jsi pluhem Kristovým zúrodnil půdu národa k hojné sklizni spásy.

Raduj se, jenž jsi lid svůj upevňoval ve věrnosti svatému Metoději.

Raduj se, neboť tvé dny všem dobro přinášely a byly příjemné Bohu i lidem.

Raduj se, bohonosný otče Prokope, tichý bojovníku za víru otců našich.

Kondak 6.

Jakmile byla stavba chrámu i mnišských příbytků dokončena, slavnost jejich vysvěcení se jako hvězda východní přiblížila. Zvěst o monastýru se již rozšířila i do zemí okolních a na Sázavu přicházejí poutníci z Moravy, Lužice, Polska, Uher a Bulharska. Dopusť tovalo též poselstvo od Kyjeva s ostatky svatých mučedníků Borise i Gleba, a tak se celým údolím Sázavy rozléhalo stonásobnou ozvěnou pění modliteb společnou řečí a v jednom duchu a poté jásavé zvolání:

A l l e l u j a .

Ikos 6.

Rozzářila se Sázava tisíci světél a vzápětí zajásala provoláním slávy, když přijížděl sám kníže český

Břetislav, který tě, otče, takto oslovil: »Důstojný otče Prokope, v Kristu otcové a bratři, vám a nástupcům vašim listiny tyto zakládající odevzdávám, mými pečeti stvrzené, a na prestol přesvaté Bohorodice je kladu. Kdyby někdo po mně chtěl vás na právech vašich omezovat, nechť Boží hněv padne na něj!« Tehdy národ, vida, že milovaný jimi Prokop, ustanovený právě za igumena monastýru sázavského, má slzy v očích, zpíval:

Raduj se, neboť jsi za Kristem stále kráčet jen stezkou úzkou.

Raduj se, neboť ta stezka je dnes ozdobena vítězstvím víry naší.

Raduj se, neboť jsi ruce své položil na opuštěný pluh Páně.

Raduj se, neboť jsi na poli Božím brázdu hlubokou vyoral.

Raduj se, neboť jsi nekolísal, neohlížel se zpět a rozhodnost v dílu jsi ukázal.

Raduj se, neboť jsi dospěl až k slavnému korunování práce své.

Raduj se, bohonosný otče Prokope, tichý bojovníku za víru otců našich.

Kondak 7.

Otče Prokope, lávra Sázavská stala se mateřincem nesčetných poustev a mnišských příbytků, které byly rozesety po lesích v širém okolí. Mohutný hvozď táhnoucí se až na Moravu jsi osídlil askety. Tam přebývali poustevníci v černých rízách a modlitbou pomáhali lidu všemu. Bůh tehdy způsobil, aby panovník monastýr Sázavský poctami a dary obdařil. Ty

však, sám na sebe hleděv jako na služebníka neužitečného, zůstav jako nejmenší mezi nepatrnými, dával jsi příklad všem v práci i modlitbě; ve své pokorné chudobě vlastníma rukama na jídlo i oděv sis vydělával. Všechno bratrstvo tě za to milovalo a tichem Sázavské lávry se z chrámu nesla dnem i nocí k Bohu píseň:

A l l e l u j a .

Ikos 7.

Veškerenstva Tvůrce ukázal v tobě, otče Prokope, národu českému člověka Bohem obnoveného, plného lásky a soucitu, pečujícího se zanícením o vzdělání a osvícení lidu svého. Tento lid se znovu učil nasloucháním čtení z knih slovanských a mnozí i písmu Cyrilovu. Vlastní rukou jsi opsal Evangelium písmem sv. Cyrila, takže monastýr tvůj se stal nástupcem moravského Velegradu a novým střediskem pravoslavné kultury slovanské. Proto slyš tyto chvály naše:

Raduj se, ty, který ses v potu tváře lopotil pro Krista a Církev Jeho.

Raduj se, kdo jsi do srdce národa setbu Pravdy Kristovy zaséval.

Raduj se, pracovitá včelo snášející do knih med východní víry.

Raduj se, jenž jsi bránu poznání otevřel těm, kdo poučení hledali.

Raduj se, přísný karateli pokažené víry a pověr zlých.

Raduj se, rozséváči semen víry a osvětiteli země české i moravské.

Raduj se, bohonosný otče Prokope, tichý bojovníku za víru otců našich.

Kondak 8.

Hledíme, otče Prokope, na tvůj neobyčejný a slavný život, jak jsi za svou vroucí víru, pokání a vytrvalost získal od Krista, Lékaře duší a těl, uzdravení své duše k životu věčnému. Stal ses pak lidu sám lékařem neduhů tělesných i krutých zranění srdce. Jako jsi uzdravoval všechny churavějící, kteří za tebou s nadějí přicházeli, vyléč i naše nemocné duše, raněné hříchem a zlem. Pak můžeme při pozemské pouti své cizinou světa zdejšího dosáhnout tvého vnitřního míru a pokory. Zhoj krvácející rány našich srdcí, aby oslabena zraněním od otrávených šípů nečistých vášní, nepodlehla mámení světského ducha, vábení hříchu a nelnula k marnostem věku tohoto. Pak budeme oslavovat bez ustání Toho, kdo je pramenem všeho uzdravení a vkládá do lidských srdcí touhu po vyšším způsobu života a jeho cíli nebeském:

A l l e l u j a .

Ikos 8.

Duchem jsi již za pozemského života mezi nebešťany vstoupil, avšak tělem jsi na zemi žil a při tom lid svůj vychovával k ušlechtilosti duchovní. Na planý kmen národa jsi narouboval rajský štěp vznešenosti nebeské a bratrstvo mnišské jsi vypěstil jako stromy vzácného sadu nebeské zahrady. Poučoval jsi slovy i vlastním příkladem, když jsi vše tělesné a osobní odložil, chudobou ses pro Krista okrášlil,

pokorou a zdrženlivostí ses povzneseš, abys duchem i myslí už v nebi přebýval. Ačkoliv jsi člověkem z prachu země vzatým, jako nebeský anděl jsi zde žil. Léčil a napájel jsi duši svou i lidu milovaného živou vodou čerpanou z hlubin studnice Písma svatého a sestupující jako rosa shůry, takže ode všech slyšíš:

Raduj se, který ses modlitbou a půstem učinil nádobou naplněnou Boží blahodati.

Raduj se, hvězdo jasná na obloze církve naší se skvoucí a směr nám ukazující.

Raduj se, strome rajský, jehož ovocem se nasycují hladovějící.

Raduj se, neboť vyprahlá srdce napájíš živou vodou blahodati z Evangelia prýstící.

Raduj se, patrone místních lékařů a uzdraviteli nemocných.

Raduj se, vždyť přímluvy tvé svolávají na zemi milost Boží a požehnání.

Raduj se, bohonosný otče Prokope, tichý bojovníku za víru otců našich.

Kondak 9.

Nejen lidi, ale i mocnosti andělské, jsi, obdivuhodný Prokope, překvapil, když jsi na sklonku svého života bratrstvo svolal a se slzami jim takto prorokoval: »Dítka nejdražší! Jako kuřátka jsem vás vychoval, buďte nyní obezřetní! Po odchodu mém zmítání budete řadou pomluv a vlnobitím útoků. Plných šest let vyhnanci budete v zemi cizí a kníže vaše posvátné příbytky cizincům odevzdá. Buďte však ve víře pevní a za vše Bohu děkujte. Po šesti letech se Pán smiluje a zpět domů vás uvede. Zachováte-li svornost a jed-

notu, pak zde budete chválit Boha jazykem slovanským a zpívat mu radostné:

A l l e l u j a . «

Ikos 9.

Výmluvní řečníci postihnout neumí hloubku tvého pokání, čistotu tvého dojetí a pokornou odevzdanost s jakými jsi, požehnaný Prokope, podle svých slov v třetí den po večerní službě ulehl a přes slabost tělesnou ještě bratřím poslední poučení a útěchu uděloval; pak posílen svatým přijímáním Těla a Krve Páně tiše jsi skončil. Zalkali bratři a s nimi národ, ale mocnosti beztělesné otevřely své brány a za zpěvů sborů andělských duši tvou čistou u sebe vítaly. K tvému hrobu se hrne nescíslné množství věřících, aby zde dosáhlo uzdravení. Ano, z míst daleko za hranicemi vlasti přicházejí zástupy, aby se na Sázavě poklonily tvým ostatkům. Andělé na nebi i poutníci na zemi a s nimi i my, potomci tví takto tě zdravíme:

Raduj se, obdivuhodný proroku událostí budoucích.

Raduj se, neslábnoucí prameni horlení pro Hospodina zástupů.

Raduj se, věrný ochránce země české.

Raduj se, pevný obránce svatého odkazu apoštolů slovanských.

Raduj se, ty, který jsi vzorem svaté touhy po příbytích nebeských.

Raduj se, který máš smělost přimlouvati se za nás u trůnu Beránkova.

Raduj se, bohonosný otče Prokope, tichý bojovníku za víru otců našich.

Kondak 10.

Brzy poté, co jsi, otče Prokope, oči své zavřel, uši nového knížete se pomluvačům otevřely; že prý Sázava byla písmem slovanským do bludařství zapletena, a tak vznesli požadavek, aby monaši tví vyhnáni byli za hranice země a monastýr byl odevzdán sluhům římských latiníků. Dáblova závist, úskoky a touha po vládě nad světem si našly své služebníky, kteří ihned po odchodu tvém, ctihodný Prokope, kuli své temné plány. Ducha Čechů chtěli nesrozumitelnými službami spoutat, aby nemohli ve svých chrámech jazykem rodným Boha oslavovat. Rozpomeň se na svůj lid, který byl mrakem tmářství obklopen, od Boží chvály odvrácen a umlčen a do mlhy klamů opět vtahován. Nedej zhynout nám všem i budoucím Čechům, dokud budou pamětlivi dědictví svých velkých otců. Pak bude znovu slyšet v chrámech českých jásavé:

A l l e l u j a .

Ikos 10.

Nový igumen Vít, zvolený bratrstvem, byl latiníky pomluven a mniši tví vyhnáni ze Sázavy. Ty však, ctihodný Prokope, jsi zůstal igumenem nebeským na Sázavě, i když tam cizák uveden byl; vždyť sotvaže on poprvé do chrámu vstoupil, tvá postava se mu ve svatých dveřích oltáře zjevila, pravíc: »Co tu pohledáváš? Vzdal se odtud co nejrychleji!« Čtvrtý den ses mu opět zjevil se slovy: »Proč se zdráháš uposlechnout výzvy mé? Monastýr tento jsem si na Bohu vyprosil pro duchovní syny mé, a ne pro vetřelce cizího

původu i víry.« I pozvedl's hůl svou igumenskou a údery jsi cizáka z chrámu vypudil. Chválíme čin tento tvůj spravedlivý, k němuž tě náš Pán vyzval, a voláme k tobě:

Raduj se, který jsi i po zesnutí chránil svůj monastýr před vlky dravými.

Raduj se, který jsi ani po svém tělesném skonání duchovní meč nesložil.

Raduj se, který jsi svolal na vetřelce plamen Božího hněvu šlehající.

Raduj se, neboť ten oheň spálil nepřátele původní víry a slovanské zbožnosti.

Raduj se, který jsi zaslepeným ukazoval, kudy vede cesta přímá.

Raduj se, neboť jsi i ve vyhnanství bratry na duchu posiloval.

Raduj se, bohonosný otče Prokope, tichý bojovníku za víru otců našich.

Kondak 11.

Mniši tví, blažený Prokope, byli za několik let zpět na Sázavu povoláni, leč nepřátelé slovanské liturgie a sluhové Říma po třech desetiletích a pěti letech přivodili jejich další vyhnání. Pro nesvornost tvých dítek a tvého národa tedy nakonec utichla Sázava, tví mniši jsou rozehnáni a jejich knihy spáleny němými nepřáteli cyrilometodějského dědictví. Avšak sázavské osvětitelské dílo na přímluvy tvé pokračuje u lesních mnichů v poustevnách, odkud září lidu duchovní světlo. Tam pravoslavní „černorizci“ sloužili Bohu i lidem slovanské liturgie, latinské církvi se protivili, ale českým lidem uctívání, vytrvali až do slavné

doby Jana Husa a Jeronýma Pražského. Po následujících staletích doby temna opět nezničitelnou duchovní silou vyrazil z podzemních kořenů svěží proutek pravoslavné úcty k tvé památce, aby tví noví učedníci chválili Boha východní liturgií a zpívali Mu:

A l l e l u j a .

Ikos 11.

Bojovníku proti cizí víře, stal ses sloupem naší víry cyrilometodějské. Po odchodu svém jsi množstvím zázraků zaháněl cizáky, opata, který se vetřel do tvého monastýru, jsi vyhnal svou berlou a obnovil zde dědictví své; jindy na bitevním poli spolu s Václavem a Ludmilou pomáhal jsi obráncům země naší. I nyní svými přímluvami stále pomáháš svolávat ty, kteří ohnivě touží po Bohu a východní víře svatých apoštolů slovanských. Hledíme na tebe, bohomyslný otče Prokope, jako na pochodeň plamennou na obloze naší; ukazuješ jedinou pravou cestu k osvícení Čechů. Kéž svou září osvítiš i mysl veškerého lidu našeho, který stále bloudí, pravdu hledá a nemůže ji nalézt, protože temný mrak cizích nauk a nevíry padl na něj, hustý dým hříchu mu Slunce pravdy zastínil. Neodmítej naše prosby, ty jenž v obecenství svatých požíváš blaženosti, vyslyš nás, kteří ti zpíváme:

Raduj se, sloupe ohnivý Kristovy víry pravoslavné, vedoucí odhodlané prchající z otroctví egyptského.

Raduj se, zářivý oblaku, který nám ukazuje cestu do ráje a chrání před faraónem.

Raduj se, nehasnoucí pochodni zažehnutá Sluncem spravedlnosti nezapadajícím.

Raduj se, mocný hlase Kristovy zvěsti radostné a spasitelné.

Raduj se, harfo, znějící velebnou melodií věčné spásy.

Raduj se, pevný ochránce věrné víry apoštolů slovan-
ských.

Raduj se, bohonosný otče Prokope, tichý bojovníku za
víru otců našich.

Kondak 12.

S láskou a nesmírnou vděčností ze srdce zpíváme tobě, ctihodný otče Prokope, tuto píseň chvály. Učíš nás, abychom za vše děkovali Bohu a promlouvali umlknutím svých vášní, prchali před slávou svět-
skou a chválou lidí, utíkající do pokojíku svého srd-
ce, kde Bůh vidí, co je lidem skryto. Vypros nám, pastýři náš dobrotivý, od slitovného Spasitele naše-
ho a Boha svatých otců našich blahodať Ducha Sva-
tého, která by nás v díle spásy vedla, očisťovala a po-
silovala. Daruj nám jednomyslnost a blahoslavenou
jednotu. Vždyť jsi ty sám uložil svým dítkám, aby se
varovali svárů a měli stejné smýšlení. Pak bude Cír-
kev Boží pravoslavná svatých Cyrila a Metoděje
u nás rodit plody bohaté. Tehdy se synové její, ač ne-
hodní, vyvarují kolísání, sporů i sobectví a vyhnou se
bloudění po cestách křivých, aby ve světle přikázání
Božích žili a Bohu zpívali:

A l l e l u j a .

Ikos 12.

Opěvujeme, svatý otče Prokope, život tvůj svatý
a vzestup duchovní od slávy k slávě, protože blažené

skonání tvé stalo se ti narozením k blaženému životu věčnému a ochrana Matky Boží dala ti najít dobrou cestu, když tvá duše stoupala do nebeského domova. Tvá touha Bohu sloužit zavedla tě ke sborům andělů, jimž ses už tady svou askezí připodobnil. Nyní se raduješ se svatými na nebesích, odtud pak stále shlížíš na národ svůj, který byl od tvé víry odvečen, a Pána stále prosíš, aby v zemi české pravoslavi obnovil a všechny Čechy i Moravany k apoštolské víře jejich otců navrátil a odkaz Metodějův v národě posiloval. Dědictvím tvým je církev zdejší, která je jednou z větví rozložené koruny stromu východního křesťanství. Pravoslavní synové tvoji se k tobě hlásí a jedněmi ústy a jedním srdcem zpívají tobě:

Raduj se, neboť jsi pevně kráčel po cestě, na kterou tě Pán vypravil.

Raduj se, neboť jsi odměnou za svou námahu získal za pozemské nebeské.

Raduj se, který jsi vyměnil pomíjející za nepomíjející a obdržel za dočasné věčné.

Raduj se, za věrnost v utrpení jsi od Hospodina obdržel korunu vítězství.

Raduj se, bohumilý Prokope, a nakloň ucho k hlasu volajícímu z údolí pláče.

Raduj se, udatný zápasníku se silami zla, bojuješ proti pletichám ďábla.

Raduj se, bohonosný otče Prokope, tichý bojovníku za víru otců našich.

Kondak 13.

Slavný otče Prokope, který ses nelekal zlých. Vojáku na stráži naší víry. Oporo pravoslavných v zemi

zdejší. Pramen prýstící v Chotouni nikdy nevysychá, tak ustavičně plynou tvé přímluvy, ochránce Čechů. Jako je stále živý tvůj pramen, takový je i příklad tvůj. Bojovníku za naši víru, neochabuje paže k nám na pomoc vztažená. Přijmi nás za dědictví své a shlédni na tuto nepatrnou chválu k oslavě tvé. Modlitbou smělou upros Pána veškerenstva, aby nás ve víře dávné, v pravdě Kristově a ve zbožnosti otců upevnil. Ať nás zachovává ve vroucí víře, v pokání a jednomyslnosti. Kéž nám dá horlivost tvou i odhodlání, a rozžehne v nás oheň tvůj stále planoucí a úzkou cestu osvětlující. Abychom, následující tebe, zpívali Bohu hlasitě:

A l l e l u j a .

(Tento kondak třikrát)

Ikos 1. (znovu)

Kondak 1. (znovu)

Modlitba

Ctihodný Prokope, udatný bojovníku, svedl jsi krutý zápas s mocnostmi zla podnebeskými a byl jsi korunován! Ukazuješ nám vzor lásky k Pánu Ježíši, kterou jsi projevil postní zdrženlivostí a trpělivostí, uděl nám přízeň svou, abychom mohli napodobit tvého příkladu. Hořel jsi touhou po Bohu, zažehni tímto nehmotným plamenem i duše naše. Šířil jsi východní zbožnost v zemi naší, naplň naše nitra duchem svatosti a blahodati Boží. Neustávající modlitbou, půsty, naplňováním Kristových přikázání lásky a Jeho blahoslavenství ses zalíbil Bohu, veď i naše životy k posvěcení, aby se Bohu líbily. Bohonosný otče, asketicky ses očistil od hříšných vášní, dej, aby

se i v nás rozhořela touha po čistotě duše. Osvíceno bylo srdce tvé blahodatí Ducha Svatého, přimlouvej se za nás, abychom obdrželi shůry sílu a rozhodnost neprodlévat duchem ve tmě noci duchovní, ale vést své životy ve světle Božím. Zavrhl jsi světského ducha a vyvolil sis jako Marie, co jediné je člověku vskutku zapotřebí, pomáhej nám, aby nás nepoutaly marnosti světa. Léčil jsi bolesti a choroby lidu svého, uzdrav i nemocné a zmírající duše naše. Daremnosti labyrintu světa jsi od sebe odsekl, přispěj nám, abychom se v srdcích svých odvrátili od toho, co je dočasné a pomíjející. Vyměnil jsi péči o dočasné za usilování o věčné a Bůh ti daroval za pomíjivé nepomíjející, veď naše kroky, abychom i my vyměnili pozemské za nebeské. Upevnil jsi slovanskou bohoslužbu v Čechách, rozdmychej v našich srdcích lásku k pravoslavným službám našim. Svatý, bohumilý Prokope, igumene monastýru Sázavského, pozvi děti svého národa, aby se ujaly svého staroslavného dědictví – tradice svatých bratří soluňských Cyrila a Metoděje. Neboť to je pro Čechy a Moravany ten jediný základ pevný, vedle nějž jiného už býti nemůže, a stavbou na těchto základech nejlépe oslaví národ náš nejuctívanější a nejvznešenější jméno Boha našeho, Otce i Syna i Svatého Ducha, nyní i vždycky, až na věky věkův. Amen.

Jiná modlitba

Oslavujeme Pána slávy, který tě, ctihodný Prokope, již na zemi proslavil. Byl jsi již od lůna mateřského vybrán za udatného vojína církve slovanské, udivil's novým otevřením pramene apoštolské víry pů-

vodní. Opustil jsi zmatek světa a jeho radosti, abys získal útěchu Ducha Svatého a radost spásy Kristovy. Do šatu monašského oděv vrátil ses jako poutník do vlasti svojí, abys tu tišil bouři útoků nepřátel proti slovanské církvi domácí. Ty jsi duchovní květ sázavské pustiny, živen rosou požehnání Božího jsi vyzrál v plod k nasycení západních Slovanů. Jsi plodonosný kmen dávající ovoce pravoslavné víry na duchovním úhoru země západní k nasycení všech, kdož zde po zbožnosti hladoví; setbou nebeskou jsi kamenitou půdu zdejší spolu s Cyrilem a Metodějem zúrodnil a kořeny nesoucí klasy stonásobné úrody již nedokázali vytrhat nepřátelé. Křížem ses zaštitil a ďábla z pustiny hnál, Božím řízením jsi tam pak svatý slovanský monastýr zbudoval, kde štípilo se pravoslavné křesťanství východní na planý kořen Slovanů pohanských, aby hojné ovoce spásy nesl strom Čechů a Moravanů. Rozkvetla sázavská pustina, aby vydala krásné plody křesťanské víry. Zde mniši tví slovanským jazykem Bohu chválý pěli, lid v učení spásy vzdělávali, knihy svaté jazykem zdejším opisovali, o Pravdě Boží svědectví vydávali. Do všech končin české země se odtud šířily knihy Písem svatých, a tak škodu utrpěl ďábel a chřadlo jeho dílo tmářství, nevědomosti a pohanství. I když pak nepřátelé Boží spásy dílo tvé z povrchu země téměř zahladili, ty, igumene náš, spolu s Cyrilem a Metodějem duchovně s námi zůstáváš. Povoláváš si zde ke spáse vždy nové poutníky toužící po pravdě, a ze studnic Pravdy věčné jim svaté Pravoslaví v kalichu podáváš. Stal ses řekou tekoucí českou zemí do života věčného, podávej nám, synům národa tvého, tu vodu stále. Jako jsi za bratry své vyhnané Pána pro-

sil, aby jim vráceno bylo dědictví tvé, přimlouvej se za zemi naši od Krista unášenou duchem světa tohoto. Modlíme se, ujmi se i nás, dědictví svého a pastýřskou berlou svou nás k potokům vody živé Kristovy přiváděj. Pak budou dědicové tví v duchu odkazu sv. Cyrila a Metoděje neustále chválit a velebit nejsvětější jméno Otce i Syna i Svatého Ducha, nyní i vždycky, až na věky věkův. Amen.

Poznámky

1. vydání — podle staršího samizdatového tisku (patrně z dílny archimandrity Sávvy Nerudy) v r. 1993; publikováno jen na webové stránce
2. vydání — nová zcela přepracovaná verze z r. 2022, která čerpá hlavně ze svatoprokopských legend a pravoslavných studií i prací katolických historiků, především J. Kadlece

Prameny:

Samizdatový tisk (patrně z autorské dílny archimandrity Sávvy Nerudy), Opava 1977

Historické dílo biskupa Gorazda (různé publikace)

Kadlec Jaroslav: Svatý Prokop, český strážce odkazu cyrilometodějského (I. a II. vyd. Praha 2000)

Svatoprokopské legendy

V 2. kondaku citace z latinské legendy prokopské (Vita maior)

V 4. ikosu citace Palackého

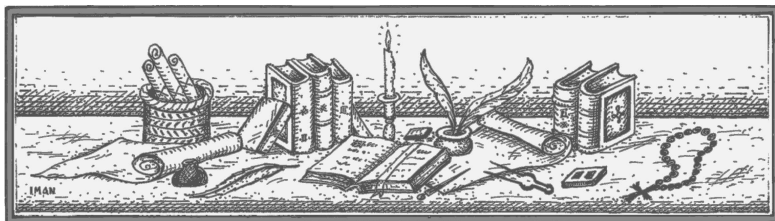
Viz též naše články on-line: orthodoxia.cz/dejiny/husitska-vira.htm

Ikona na obálce: Sv. Prokop Sázavský, vytvořila Jana Baudišová, viz: ikony.pravoslavi.cz

*S ďábly velkou nesnáz míval, — modlitbou je často
bíval,
z těl posedlých je vymítal, — ze Sázavy jinam hnal.
Obdivuhodně je ponižoval, — na řemen pak uvazo-
val,
jiné k pluhu přivazoval, — tvrdé skály jimi zoral.
Tisíce jich pak zažehnal — ven z Čechů na sever za-
hnal.
Poděkuj mu, česká země, — že tě zprostil té zlé
plémě,
žádej, ať tě dále chrání — a před nepřáтели vždy
brání.*

(Fabriciova Požehnaná památka)

Noty pro zpěv „Raduj se...” viz akathist k sv. Ludmile.

Služba ctihodnému a bohonosnému otci našemu Prokopovi, igumenu Sázavského monastýru a divotvůrci.

(Návrh služby)

Památku sv. Prokopa Sázavského lze světit v den jeho zesnutí, který připadá na svátek Zvěstování přesv. Bohorodice (proto se služba ct. Prokopu posouvá na den po svátku). Dále lze světit jeho památku dle Gorazdova kalendária 4. července (převzato z římsko-katolického kalendáře). Prokopa Sázavského je možno oslavovat i v den svátku sv. Prokopia Velikého (jehož jméno náš sv. Prokop nosil) 8./21. července. Oslavujeme jej však především podle ruského kalendáře spolu s hlavním svátkem sv. Ludmily (16./29. září), či lépe den poté, abychom památky tak významných našich světců (Orosie, Ludmily a Prokopa) slavili každou zvlášť.

Večerní

Stichiry po »Hospodine, k tobě volám« — na 6

(Hlas 4.)

Svatou touhou po Bohu veden, duši jsi vírou a nadějí okřídli a kvůli lásce Boží jsi rušný život světa plný lži a klamu opustil. Jako kdysi Eliáš — v zápalu horlivosti pro Hospodina zástupů — jsi pokáním, půstem a všelikou askezí srdce očistil. Jsa poté osvěcen žářem Ducha, zamiloval sis ticho v mysli a mlčení úst. Odebral ses na pustá místa, abys postem, zdrženlivostí, odříkáním, mlčenlivostí, a modlitbou v tichu sloužil Bohu vzdálen od lidských sídel. Tam jsi zářil jako hvězda, která dodnes

osvěcuje duše, zmučené marností světa. Bohonosný otče Prokope, pros Boha, aby se nad tvým lidem smiloval a daroval duším našim milost velikou! [1. Kor 13,13; 1. Jn 5,19]

Náš otče Prokope! Tmu noci duchovní jsi proměnil v záři Kristova dne. Oděl ses v Božskou zbroj, nasadil na hrud' pancíř víry a lásky, a na hlavu přilbici naděje na spasení. Jako voják našeho Pána, udatně jsi na hroty pústu nabodl všechna pokoušení zlého, mečem blahodati Ducha Svatého ozbrojen, zlámal jsi luk démonů, štítem víry jsi odrazil šípy jejich. Božskou září osvěčován, zpřetrhal jsi sítě pokoušení a zničil osidla nastražená ďáblem. Kopím ctností jsi proklál jeho zlobu a lsti. Stal ses svící monachů, zářivou perlou pustiny a jasnou hvězdou ukazující cestu k výšinám na nebesích. Bohonosný otče Prokope, chrabrý bojovníku, pros Boha, aby se nad tvým lidem smiloval a daroval duším našim milost velikou! [1 Tes 5,8 Ef 6,13–18]

Abys posílil utlačované duchovní dědictví soluňských apoštolů, odešel jsi na pustá místa a svým příkladem tvrdého odříkání shromáždil jsi kolem sebe zástupy monachů. Stal ses jejich vůdcem, věhlasným učitelem mnišského života. Vzpomínali všichni na tvou vždy radostnou tvář a vyprávěli, jak jsi byl plný dobroty ke všem lidem. Zasazen v Boží zahradě, nyní se přimlouváš za ty, kdo s vírou ti volají: „Raduj se, zakladateli monastýru, zlatá hvězdo východu! Raduj se, hubiteli hříchu, který zbloudilým ukazuješ cestu z temnoty! Raduj se, církve jasná ozdobo!“ Bohonosný otče Prokope, igumene český, pros Boha, aby se nad tvým lidem smiloval a daroval duším našim milost velikou!

Další

Vyhlásil jsi válku mocností zla podnebeským, světápánům temného věku tohoto. Abys všechnu zlobu démonů přemohl, oděl ses v plnou Boží zbroj, postavil ses ďáblu přepásán na bedrech pravdou, srdce sis kryl před střelami pokušení pancířem spravedlnosti, obut jsi byl k pohotovosti v hlásání Evangelia Kristova. Trímal jsi štít víry, jímž jsi uhasil ohnivé střely od zlého. Na hlavě přilbu spásy a v rukách jsi svíral meč Ducha Svatého, jímž je slovo Boží. Neustále ses modlil, jméno Boží vzýval a za všechny lidi své ses u Pána přimlouval. Otče ctihodný, pros Boha za nás, nehodné následovníky své!

[Efez 6,12 a 16]

Ačkoliv sis zamiloval mlčení, bylo všude slyšet tvé kázání. Sázkavské ticho se rozlehlo po celé zemi jako hromobití. Tvůj tichý hlas zněl po celé zemi i za hranicemi. Tvému šepotu v pustině naslouchali všichni, kteří měli uši k slyšení. Skryl ses před světem, a proto k tobě hleděli všichni, kteří měli oči k vidění. Od lidských sídel do pustiny jsi odešel, ale Bůh přivedl obyvatele měst a vesnic za tebou. Ty jsi lidi kvůli Bohu opustil, a Pán Ježíš je poslal k tobě. Skryl ses, a Bůh tě jako svícen zářící všem ukázal. Ponížil ses, a Hospodin tě povýšil. Stal ses posledním, a Pán tě učinil prvním. Požehnaná země česká a moravská, neboť od Boha obdržela tebe jako převzácný dar a příklad. Otče ctihodný, pros Boha za nás, nehodné následovníky své! *[Mat 19,30]*

Jako maják, ukazující do dále lodím zmítaným bouří cestu ke spásnému přístavu, zářil jsi do tmy, poustevníku Prokope. Lidem beznadějně bloudícím v labyrintu světa jsi udával směr, aby nacházeli způsob, jak s Kris-

tem vstoupit do ráje srdce. Skvěl ses ctnostmi, na jejichž kráse se lidé i beze slov učili očišťovat svá srdce. Plnil jsi jejich mysl slovy Evangelia v řeči slovanské. Jako pastýř jsi je přiváděl na místa hojnosti, k řekám zurčícím modlitbou v řeči slovanské. Východní liturgií jsi zavlažil suchopár jejich duší, aby ze semínka víry vyrašil v nich vysoký strom touhy po Bohu, vypučely na něm květy vydávající vůni zbožných skutků a vrcholky jeho koruny se dotýkaly nebes. Pros Božského Rozsévače, aby setba Božího slova padla i na půdu našich srdcí, kterou sám zúrodni přímluvami svými, aby spaseny byly duše naše!

»Sláva...« (*Hlas týž*)

Uctíváme tě, otče Prokope, jako společníka nebeských zástupů, přítele andělů, rozmlouvajícího s mocnostmi na výsostech. Jsa živ na zemi způsobem, jakým Bohu slouží beztělesné bytosti na nebesích, vedl jsi lid ke zbožnosti a ukazoval příklad krásy ctností. Zjevil ses tu jako zrcadlo, které do našeho světa odráželo paprsky Ducha Svatého. Jejich září jsi byl osvěcen, takže jsi viděl i věci budoucí. O tvé Sázavě víme, že odtud jako semínka rozvátá vánkem roznášely se slovanské knihy po celých Čechách a monastýr tento v učenosti proslul nad jiné kláštery v zemi. Učil jsi lid vzdávat Bohu chválu jazykem rodným a pozdvihovat srdce k milování Spasitele. Uzdravoval jsi duše i těla churavých a prorokoval, co se stane, bratry jsi k jednotě a svornosti povzbudil, nabádal je, aby nedávali místa sporům, a jejich srdce jsi nadějí posílil. I dnes vléváš útěchu blahodati Ducha do zkroušených duší našich, aby spaseny byly duše naše.

»I nyní...« (*Bohorodičen*)

Prorok David, jenž skrze tebe, Bohorodice, stal se Bohootcem... (*Dogmatik podle hlasu „Slávy...“ – tj. z hlasu 4.*)

Paremije

Čte žalmista

Čtení z knihy Přísloví.

Hospodin moudrostí založil zemi a prozřetelností nebe upevnil. Jen pomyslí, a rozevřely se propasti a oblaka rosu dští. Synu, měj to stále před očima, přidržuj se mé rady a mých myšlenek, aby byla živa duše tvá a blahodať spočinula ti na šíji. To bude tělu tvému k uzdravení, a postaráno bude tím o kosti tvé, abys kráčel s nadějí v pokoji po všech cestách svých a neklopýtla noha tvá. Usedneš-li, nebudeš se strachovat; až ulehneš, budeš spát sladce. Nebude tě děsit nával úzkosti, nebudeš se obávat, že přijdou útoky bezbožníků. Vždyť Hospodin bude *s tebou* na všech tvých cestách a ochrání před pastí nohu tvou. Neodmítej dobře činiti tomu, kdo toho potřebuje, když může pomoci ruka tvá! Neříkej: „Odejdi, vrať se ráno a dám ti,“ když máš možnost učinit dobro *hned*; vždyť nevíš, co přinese zítřejší den. Nečín zle svému druhu, jenž tě navštívil a skládá v tebe důvěru! Nelibuj si ve svárech s člověkem bez příčiny, aby ti nezpůsobil něco zlého! Nevšímej si urážek špatných lidí; a ať tě nenadchnou cesty jejich. Neboť nečistý je před Hospodinem každý přestupník zákona, takový nebude připočten ke spravedlivým. Kletba Hospodinova je v domech bezbožníků, kdežto příbytky spravedlivých jsou požehnány. Hospodin se staví proti pyšným, leč pokorným dává blahodať. [3,19—34]

Čtení z knihy Moudrosti Šalomounovy.

Duše spravedlivých jsou v ruce Boží a trápení se jich nedotkne. Očím nerozumných se zdá, že umřeli, a jejich odchod se pokládá za trest; když se odebrali od nás,

považuje se to za jejich zánik; leč oni jsou v pokoji. Neboť i když přijmou před lidskýma očima utrpení, jejich naděje je naplněna nesmrtelností. Každý pozemský trest, který by okusili, je malý oproti tomu velikému dobrodiní, jehož dojdou, neboť Bůh je vyzkoušel a shledal, že jsou Ho hodni. Zkouší je jako zlato ve výhni a přijme je jako plody obětované. Zasvítí ve chvíli, kdy jsou požati, jako když rychle vzplane obětovaný snopek obilný. Budou soudit národy a vládnout nad lidmi, a Hospodin v nich bude kralovat na věky. Ti, kdo v Něho doufají, poznají pravdu, a přetrvají ti, kdož jsou v lásce Jemu věrní. Neboť blahodať a milost jest v jeho svatých a navštívení v jeho vyvolených. [3,1—10; dle pravoslavného znění v Mineji]

Čtení z knihy Moudrosti Šalomounovy.

Spravedlivý i kdyby předčasně umíral, zůstává v pokoji, neboť důstojnost stárí netkví v dlouhověkosti a neměří se počtem let. Moudrost člověka – to jsou *pravé účtyhodné* šediny; život neposkvrněný – to je *pravá* zralost stárí. Kdo se stal příjemným Bohu, je *Jím* oblíben. A protože žil uprostřed hříšníků, byl přemístěn. Byl vytržen *odtud*, aby špatnosti nezměnily jeho uvažování, a lsti, aby neoklamaly jeho duši. Vábení špatností totiž zatemňuje dobro a žádostivé představy zkazí mysl neponičenou zlem. Kdo se rychle stane dokonalým, naplnil dlouhá léta, ač zemřel brzy. Vždyť příjemnou se stala jeho duše Hospodinu, a proto pospíchal z prostředí lsti (a zla). Když to lidé viděli, nepochopili to, dokonce jim ani na mysl nepřišlo, že blahodať a milost je se svatými jeho a pečuje o vyvolené své. [Moudrost 4,7—15; dle pravoslavného znění v Mineji]

Litijní stichiry

(Hlas 2.)

Uctívejme svatého Prokopa! Anděla v těle na zemi

a Božího člověka na nebi, vzácnou ozdobu národa a chloubu mnišstva. Zasazen v domě Božím, v plné kráse rozkvetl a vyrostl jako vonná lípa, jež rozložila nad českou zemí korunu svou, pod níž se dodnes utíká Kristovo stádce oveček duchovních.

Náš otče Prokope! Od mládí vychovávaný v ctnostech, stal ses flétnou Svatého Ducha. Na ni hraješ jako pastýř českých duší, abys shromažďoval stádce své. Srdce očištitiv od zhoubných vášní, přijal jsi dar činit zázraky, uzdravovat choré a odhánět duchy zla, a proto jsi mohl učit lid bojovat s ďáblem a temnými sluhý jeho. Nyní pak se raduješ spolu s anděly v záři Božského světla; pamatuj na nás a osviť naše srdce i mysl!

Ctihodný Prokope! Vybral sis na zemi odříkavou cestu postníka a v proudech slzí pokání jsi utopil všechny ďábelské nepřátele jako kdysi Mojžíš vojsko dávného faraóna. Tvůj bohulibý život se pro všechny stal žebřem, po kterém sestupují nebešťané a vystupují pozemšťané k nebesům. Na sobě jsi ukázal sladké plody zbožnosti a vzhlížení k tobě posiluje k vzletu duchovnímu ty, kdo uctívají tvou svatou památku.

»Sláva...« (*Hlas 5.*)

Otče ctihodný! Když jsi zaslechl hlas Evangelia Pána Ježíše, opustil jsi klamné slasti světské, odložil nicotný majetek a odvrátil se od světské pompy. Pak jsi ke všem zvolal: „Nejdražší synáčkové, milujte Boha a okusíte Jeho milosti! Ničeho si nectěte více, než lásky Jeho. Až přijde Pán ve slávě své, naleznete odpočinutí se všemi svatými.“ Po zesnutí tvém se ti k hrobu hrne nesčíslný počet věřících, aby zde dosáhli uzdravení. I z míst daleko

za hranicemi přicházejí průvody, aby se na Sázavě poklonily ostatkům tvým. Náš Mojžíši, proved' nás bez úhony palčivou slaností moře nepřízně, útoků a pomluv nepřátel. Na přímluvy igumena české země, Kriste, ochraňuj a spasiž duše naše!

»I nyní...«

Vebíme tě, Bohorodice Panno, neboť z tebe zazářilo slunce spravedlnosti, Kristus Bůh, který dává milost velikou.

Stichiry na stichovně

(Hlas 8.)

Od Sázavy až na Moravu šířila se velkým hvozdem vůně, kterou vydechují květy tvých ctností. Ohněm Duchů jsi v sobě vypálil trní hříšných vášní. Asketickým zápasem vytrhal jsi plevel neužitečných myšlenek z pole své mysli, abys ji osel setbou víry evangelijní. Odříkavým životem ses povznesl nad pomíjivost pozemskou a rozhodl v sobě blaženou čistotu srdce. Proto jako Boží lilie vydáváš nám nyní libou vůni bohumilého života svého. Vlastníma rukama jsi s bratřími mýtil lesy a vypaloval křoviny, přitom jsi duchovním úsilím vyklučil z půdy srdce kořeny hříchů a plamenem horlivosti jsi sežehl spleť houštiny vášní. Pluhem jsi zúrodnil pole sázavského údolí a zároveň jsi duchovním pluhem hlásání Božích přikázání připravil půdu duše národa pro setbu Božího slova. Učíš nás svým příkladem, abychom za vše děkovali Bohu, hovořili spíše svým mlčením, prchali před slávou světa a chválou lidí, utíkající se do pokojíku svého srdce, kde Bůh vidí, co je lidem skryto, a dává duším našim milost velikou.

Čestná před Hospodinem jest smrt svatých jeho. (Ž 115,6)

Ó zkušený učiteli našich mnichů a nepřemožitelný bojovníku! Když jsi svou sekyrou kácel stromy, páčil trní a zúrodňoval půdu, ve svém srdci jsi sekyrou modlitby a ohnivou zdrženlivostí vymýtil houštinu spleťtých hříchů a sežehl pavučiny démonů. Chrabře ses ďáblu postavil ozbrojen Pravdou a usvědčil jeho lsti a klamy. Zjevil ses tu jako nový Mojžíš, který vysvobozoval lid z otroctví nevíry egyptské; od ďábelského faraóna, skrze slané moře nepřátel jsi Čechy provedl. Tam, kde jsi svou hůl zabodl do země, vytryskl pramen vody; ze Sázavy jsi rajskou zahradu Božího Království učinil. Zde hlaholily modlitby a odtud bylo hlásáno poznání Boha spolu s knihami slovanskou řečí psanými, odtud se šířilo písmo Cyrilovo i byzantská liturgie. Zjevil jsi lidu nepřemožitelnou moc Spasitelova kříže, kterým ses k porážení běsů vyzbrojil. Slovem Božím a vítězným zápasem duchovním jsi přemáhal i ty, kdo zavrhovali Kristovo dědictví. Přimlouvej se u Pána pánů a Krále králů, aby životům našim udělil pokoj a duším našim milost velikou!

Blahoslavený muž, jenž se bojí Hospodina, a přikázání jeho nade vše si oblíbil. (Ž 111,1)

Zjevil ses nám jako ohnivý sloup ctností, jako světelný oblak skrývající před nepřáteli ty, kdo svým duchem opustili svět a v pustině jediné s Bohem přebývají. Jako Mojžíš vedl svůj lid do zaslíbené země, ty nás převádíš od země k nebesům. Berlou kříže jsi rozdělil světské moře vášní, abychom skrze vodu křtu bez utonutí utekli z Egypta horkých vášní. Ve své horlivosti pro upevnění slovanské tradice východní mezi Čechy trestáš i po zesnutí údery berlou pronásledovatele svého

díla a vetřelce. V zemi naší stále pomáháš pozdvihovat pošlapávané dědictví Metodějovo a svou pastýřskou péčí mu nedáš zaniknout. Ochránce české země, svatý Prokope, pros Krista Boha, aby udělil našim duším milost velikou!

»Sláva...«

Ó, Prokope, jako Mojžíš egyptský dal kdysi znamením podoby kříže svému lidu vítězství nad obludným nepřítelem, tak i ty, sázavský Mojžíši, jsi znamením kříže Kristova rozdrtil pluky démonů. Jako dávný Mojžíš vedl lid na útěku ze žhavého pekla Egypta, i ty jsi vedl zdejší lid z dusné temnoty pohanství do světla Kristova. Jako onen Mojžíš při putování do země mléka a medu rozdělil moře a vedl svůj národ suchou cestou, i ty jsi bez úhony prováděl Čechy do sladkého ráje Božího Království, otevřev jim snadnou cestu srozumitelné modlitební řeči a krásy východní liturgie. Ze skály jsi vyvedl Čechům sladký pramen a místo nepitné cizí vody jim podáváš sladkou, aby mohli svého ducha napájet chápáním víry a slovanské bohoslužby a nemuseli bédovat žízní nad hořkými prameny cizí řeči chrámové. Jako hvězda vedla mudrce do Betléma za Spasitelem, ty nás září svého života přivádíš k Pánu Ježíši. Mojžíši sázavský, dávných Čechů hvězdo dodnes na nebi zářící, jsi vůdce duchovní na cestu k Pánu po všechna další staletí uvádějící. Ctihodný Prokope, přimlouvej se u Krista, aby se smiloval nad národem Čechů a Moravanů a spasil duše naše.

»I nyní...«

Bohorodičen, nebo křížový:

Stanula zcela neposkvrněná Panna a Matka u tvého kříže a zvolala: „Můj synu, bezpočátečné Slovo Boží, s Otcem i Duchem na témž trůně! Jak to, že jsi rozložil své nejčistší dlaně na dřevě kříže? Proč jsou teď, Nejdobrotivější, tvá nejhlubší chudoba a ponížení tak hrozivé?“

Tropar po Otčenáši (Hlas 3.)

Vyvolený divotvůrce a postníku, otče Prokope, vracíš nám víru svaté Ludmily.

Anděl zjevil, že otevřeš zde pramen víry bratří soluňských,

a ty přimluvami svými upevňuješ víru naši.

Modlitbou a půstem ses vysvobodil ze zajetí vášní a znamením kříže jsi odrazil útoky ďáblovy.

Usadil ses v údolí Sázavy, kde jsi knížete Oldřicha pro zbudování slovanského monastýru získal.

Pěstiteli slovanské východní církve, ochránce Čechů, tichý bojovníku za pravoslavnou víru naši!

Upros Pána veškerenstva, aby skrze nás nehodné, obnovil v zemi naší dědictví tvé a spasil duše naše!

Kondak

Oslavujeme Pána slávy, který tě, ctihodný Prokope, vyvolil za udatného vojáka východní církve.

Opustil jsi zmatek světa a jeho klamná potěšení, získal útěchu Ducha Svatého a radost spásy Kristovy.

Jsi plodonosný kmen rodící ovoce duchovní k nasycení všech, kdož po pravé zbožnosti hladoví.

Křížem ses zaštitil a ďábla z pustiny vyhnal, Božím řízením jsi tam slovanský monastýr zbudoval,

kde štípila se réva východní víry na planý kořen pohannů,

aby hrozny spásy rodila vinice moravských apoštolů.

Zde pak mniši slovanským jazykem Bohu chvály pěli,
vědy duchovní pěstovali a lid v učení spásy vzdělávali.

Sázavský igumene, s Cyrilem a Metodějem s námi zůstáváš,

s Václavem a Ludmilou shůry opatruješ národ náš.

Vzýváme tebe, pros Boha za nás, dědictví své,
a igumenskou berlou svou nás k řekám živé vody Svatého Ducha přiváděj.

Prokimen

Čestná před Hospodinem, jest smrt svatých jeho!

Verš: Čím odplatím se Hospodinu za všechno, co mi prokázal?

Apoštol: Žid 11,32 — 12,2

Alleluja

Blahoslavený muž, jenž se bojí Hospodina a přikázání jeho nade vše si oblíbil.

Verš: Mocné bude na zemi potomstvo jeho.

Evangelium: Mat 11,27—30

Ke svatému přijímání

V paměti věčné bude spravedlivý, pověsti špatné nemusí se bát. Alleluja (3 ×). (*Ž 111,6—7*)

Píseň

Lid na ct. Prokopa ještě dlouho vzpomínal a zpíval:

Sběsy míval nesnáze — modlitbou je vyháněl,
z posedlých je vymítal — ze Sázavy pryč je hnal.
Podivně je vždycky krotil — řetězy je tvrdě zkrušil,
jiné za pluh zapřahal — tvrdé skály jimi rozoral.
Česká země mu díky vzdává, — že ji zbavil plémě hada,
žádáme tě dál nás chraň — nepřátele vyžen v dál,
ke spáse všemu lidu český hlas tu zní — a lid po slovan-
sku rád tu Boha ctíl.

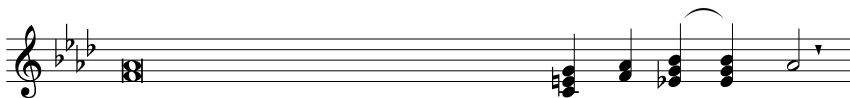
(Xaver Dvořák)

Když nás ďábel k hříchu zve, svou lží nám smysly mámí,
jej zažeň, sv. Prokope, a zůstávej navždy s námi.

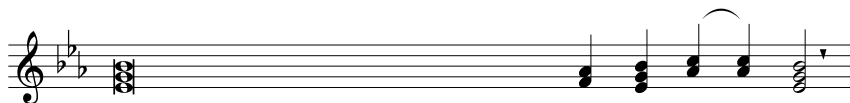
(Josef Pospíšil 1932)

Sázavský klášter, chodba (freska na stropě)

Tropar (3. hlas – troparový)

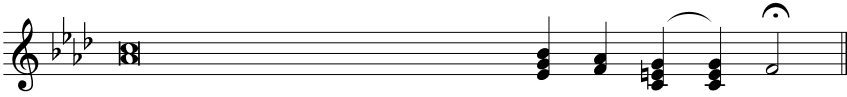
1. Vyvolený divotvůrce a postníku, ot - če Pro - ko - pe,
2. Anděl zjevil, že otevřeš zde pramen víry brat - ří so - luň - ských,
3. Modlitbou a půstem ses vysvobodil ze za - je - tí váš - ní
4. Usadil ses v ú- do - lí Sá - za - vy,
5. Pěstiteli slovanské východní církve, o- chrán - ce Če - chů,
6. Upros Pána veškerenstva, aby skrze nás ne - hod - né,

Kondak (1. hlas – stichirový)

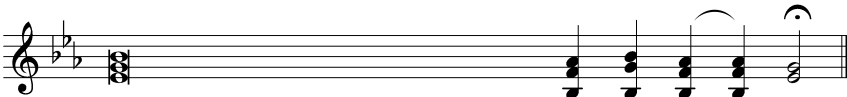
1. Oslavujeme Pána slávy, který tě, cti- hod - ný Pro - ko - pe,
2. Opustil jsi zmatek světa a jeho klamná po - tě - še - ní
3. Jsi plodonosný kmen rodící o- vo - ce du - chov - ní
4. Křížem ses zaštitil a ďábla z pus- ti - ny vy - hnal,
5. kde štípila se réva východní víry na planý ko - řen po - ha - nů,
6. Zde pak mniši slovanským jazykem Bohu chvá - ly pě - li,
7. Sázavský igumene, s Cyrilem a Metodějem s ná - mi zůs - tá - váš,
8. Vzáváme tebe, pros Boha za nás, dě - dic - tví____ své,

Prokimen

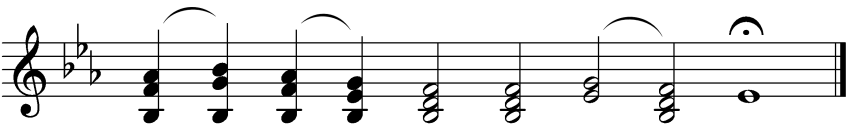
Čest - ná před Hos - po - di - nem

1. vracíš nám víru sva - té Lud mi - ly.
2. a ty přímlovami svými upevňuješ ví - ru na - ši.
3. a znamením kříže jsi odrazil ú- to - ky ďáb - lo - vy.
4. kde jsi knížete Oldřicha pro
zbudování slovanského monas- tý - ru zís - kal.
5. tichý bojovníku za pravoslavnou ví - ru na - ši!
6. obnovil v zemi naší dědictví tvé a spasil du - še na - še!

1. vyvolil za udatného vojáka vý- chod - ní cír - kve.
2. a získal útěchu Ducha Svatého a radost spá - sy Kris - to - vy.
3. k nasycení všech, kdož po pravé zbož- nos - ti hla - do - ví.
4. Božím řízením jsi tam slovanský mo- nas - týr zbu - do - val,
5. aby hrozny spásy rodila vinice moravských a - poš - to - lů.
6. vědy duchovní pěstovali a lid v učení spásy vzdě - lá - va - li.
7. s Václavem a Ludmilou shůry opat- ru - ješ ná - rod náš.
8. a igumenskou berlou svou nás
k řekám živé vody Svatého Du - cha při - vá - děj.

jest____ smrt____ sva - tých je - ho.

Historická studie

Život sv. Prokopa, igumena monastýru sázavského dle církevních tradic

Sv. Prokop Sázavský se narodil kolem roku 985 v Chotouni u města Kouřimi zemanským rodičům (otec byl Vít a matka se jmenovala Božena). Dochována je pověst o andělském zjevení při jeho narození, které bylo spojeno s otevřením pramene dobré vody (je tam dosud). Rozhodl se pro duchovní stav a stal se knězem slovanského byzantsko-východního obřadu, i když u nás byli i kněží obřadu římsko-latinského. Ve slovanském písemnictví se vzdělával na Vyšehradě ve škole při chrámu sv. Klimenta. „Byl v slovanském písmě, od nejsvětějšího biskupa Cyrila kdysi vynalezeném a od církve kanonicky schváleném, dokonale vzdělán“ (z latinské legendy prokopské).

V jeho životopisu je svědectví o kvetoucí slovanské liturgii v Čechách za Prokopova mládí, když se tam hovoří o „pověstné škole jazyka slovanského“ na Vyšehradě (Vita maior), kterážto zpráva jistě musela mít reálný základ (Kadlec). Máme všechny důvody k předpokladu, že zde žili kněží slovanské liturgie.

Tradice formulovaná za vlády Karla IV. (zvláště kronika Přibíka Pulkavy z Radenína) hovoří o tom, že byl knězem na Vyšehradě, kde se naučil také glagolici, pak že byl mnichem klášterní komunity břevnovské. Toto podání je ovšem hodně pozdní. Podle jiné tradice byl knězem v Kouřimi. (5)

Prokop byl ženatý, jak je to u pravoslavných kněží obvyklé dodnes. Měl syna Jimrama. Když ovdověl, stal se mnichem. (Podle legendy se však zřekl domu, manželky, majetku, příbuzných a přátel z lásky ke Kristu, aby prchl od klamného světa i jeho ubohé nádhery do odlehlosti pustiny.)

Je otázkou, jestli v tomto ohledu legenda spíše než realitu nereфлекtuje tlak na celibát kněžích, který tenkrát přicházel z latinského křesťanství! Tato latinská legenda totiž vznikala v době silícího nátlaku na ženaté duchovenstvo a možná se touto fikcí o zřeknutí se manželky snaží učinit slovanského Prokopa přijatelného pro latinské křesťanství, které začalo brutálně nutit ženaté kněze, aby zapudili své manželky. Posvátné kánony svatých sněmů, kterých se pravoslavná církev vždy držela a drží se dodnes, přísně zakazují knězi,

aby opustil manželku „pod záminkou zbožnosti“ (apoštolské pravidlo 5. a 51.), proto je vysoce nepravděpodobné, že by si tak počínal sv. Prokop, který se k východnímu křesťanství hlásil. (Že si tak počínala římská církev nepřekvapuje, protože v souvislosti s velkým rozkolem přestala posvátné kánony a usnesení starých církevních sněmů ctít.)

Shrnuto: víme, že se sv. Prokop později stal mnichem, ale je též známo, že to bylo podle kanonického práva možné pouze ve dvou případech: po ovdovění nebo jestliže se manželka stala rovněž mniškou.

O jeho orientaci na východní křesťanství svědčí i jeho řecké jméno Prokop, které přijal jako mnich a které se v západní latinské sféře v tu dobu neudělovalo. Mnišství přijímal zřejmě někde na východě, protože v té době v Čechách patrně neexistoval prosperující monastýr východního typu.

Mnišské jméno Prokop přijal po prvním palestinském mučedníku Diokleciánovy doby, sv. Prokopiovi Jeruzalémském. Jméno Prokopios (prokópos) znamená „připravený k boji“ (nebo jinak dle prokoptó – průkopník).

Kde se stal Prokop mnichem? Podle názoru archimandrity Sávvy (Nerudy) odešel Prokop do „slovenského města Ostřihomu, kde dlel v pravoslavném monastýru na tamním Vyšehradě“. Podle latinské legendy byl uveden do mnišského života nějakým potulným be-

*Prokopovo rodiště Chotouň (dnes)
pramen pod oltářem*

nediktinem, což se nezdá být pravděpodobné, jednak kvůli udělenému jménu Prokop, a pak i s ohledem na to, že Prokopův duchovní zápas se vyznačuje duchovní zkušeností a pokročilostí, kterých se většinou dosahuje jen pod zkušeným duchovním vedením a po nějaké době.)

Dalším názorem (J. Kadlec) je, že Prokop přijal mnišství na Břevnově, protože do nově založeného břevnovského kláštera přivedl Vojtěch mnichy z kláštera P. Marie, sv. Bonifáce a sv. Alexia na hoře aventinské, který byl výrazně řecko-latinský a spravoval ho od r. 997 řecký metropolita Sergius. Prolínalo se tam hnutí clunyjské s asketismem jihoitalských klášterů řeckých. Břevnovský klášter také připomíná sv. Prokopa ve svém nekrologiu. Je tedy prý dobře možné, že mnišství přijal tam, píše Kadlec a pokračuje o břevnovském klášteře: „...Vyhovoval však slovanskému knězi Prokopovi latinský klášter břevnovský? ...víme, že již v době cyrilometodějské slovanští kněží ovládali latinu. Tím samozřejmější byla pro ně znalost latiny na počátku 11. století. Hlavně však je třeba zdůraznit, že výlučný latinský charakter břevnovského kláštera není tak zcela jistý.“ Dále cituje J. Vilikovského, který se domníval, že papež a Vojtěch měli zájem na slovanských kněžích v perspektivě šíření víry mezi Slovy.

Zní to zajímavě. Jenže, lze si představit, že Prokop, který byl v jasné opozici vůči latinskému ritu, by se chtěl obrátit na Břevnovský klášter? Všem tady tenkrát muselo být jasné, oč se Vojtěch s papežem pokoušejí... Jejich cílem byla vždy latinizace.

Navíc je potřeba si uvědomit, že na Moravě už bylo zřejmé, že latinský ritus je nejen obřadem v jazyce latinském a s orientací prozápadní, ale navíc také součástí víry podezříváné slovanským cyrilometodějským duchovenstvem z hereze. Viz spory žáků sv. Metoděje s latiníky na Moravě o latinské věroučné odchylce „filioque“ (*Život sv. Klimenta, jednoho z žáků sv. Metoděje vyhnáných z Moravy*). O tom se v Čechách jistě dozvěděli od vyhnáných žáků, z nichž někteří přišli do Čech (místní jméno Horažďovice je prý odvozeno od památky na „lid Gorazdův“).

Věděli o tom jistě i ti, kteří se v Čechách postavili do opozice vůči římskému ritu. Takže těžko si představit, jak Prokop, tento nadšec pro slovanské křesťanství, jde přijímat mnišství právě na Břevnov (a musíme si uvědomit, že přijmout mnišství také znamená složit sliby poslušnosti a podrobit se duchovnímu vedení představeného kláštera). Dále by to znamenalo v tomto prostředí (pro pravoslavného příslušníka slovanského ritu – prostředí jistě nepřijemném) dlouho pobývat – absolvovat léta poslušnictví (noviciátu), podřizovat se, nechat na sebe působit západní vliv... To si lze opravdu těžko představit. A dále: kdyby přijímal mnišství na Břevnově,

určitě by se toho chopila latinská legenda a náležitě by tuto skutečnost zveličila.

A jednu domněnku na závěr: nebyla snad Prokopova cesta na východ, o které bylo v době psaní latinské legendy už politicky a nábožensky neprůchodné se zmínit (neměla-li tím být památka sv. Prokopa diskvalifikována v polatinštěných Čechách), schválně pisatelem (resp. překladatelem) legendy utajena (zamlčena) a místo ní vymyšlena jakási podivně mlhavá (a nepravděpodobná) zmínka o nějakém „potulném benediktinovi“ (jak je to uvedeno v latinské legendě)? (Podobně začalo být později zastíráno Prokopovo manželství.)

Uchýlil se pak do sázavských lesů a přebýval tam jako poustevník v jeskyni (či v chýši, kterou si zřídil). Zbudoval tam kapli zasvěcenou Panně Marii. Žil velmi přísně, podle vzoru svatého Jana Křtitele. Bojoval modlitbou, bděním a půsty s démony, kteří jeho jeskyni (nebo toto místo) před tím obývali, ohradiv se hrází ctností. Své myšlení upevnil na skále, kterou je Kristus.

Láska k samotě pustiny, duchovní zkušenost a pokročilost, jejichž plodem je mj. úspěch v boji s démony, a spojení mysli s Kristem ukazují spolu s dalšími známkami na východní hesychastickou praxi, jejímž nositelem ostatně byl podle dochovaných památek už sv. Cyril – Konstantin a zřejmě tedy i sv. Metoděj, takže je oprávněné předpokládat, že v rámci cyrilometodějského duchovního okruhu se hesychastická duchovní praxe vyskytovala a využívala.)

Obdělával kousek půdy, která mu poskytovala chléb a jiné pokrmy, jedl také lesní plodiny. Tento způsob života si zvolil, aby činil pokání za to, že se česká knížata většinou odcizovala cyrilometodějskému dědictví a přikláněla se k latinské církvi, která byla našemu národu cizí a byla reprezentována zahraničními kněžími.

„S plamenným zanícením svého srdce pohrdl z lásky k Ježíši Kristu ničemnou marností tohoto světa, odřekl se domova, manželky, statků, příbuzných i přátel, ba zapřev se sám sobě odvrátil se ode lstného světa i jeho ubohé nádhery. Prchaje z jeho zmateného víření zatoužil po odlehlosti pustiny a vyzbrojen jsa nebeskými zbraněmi usadil se pod klenbou jedné opuštěné jeskyně, kterou obývalo tisíc ďáblů; ohradiv se tu na svou ochranu hrázemi ctností proti dorážení neřestí, útokům duchovních nepravostí a šípům pokušení, počal mužně bojovati, modlitbami, bděním a posty přirážaje své myšlenky ke skále, jenž jest Kristus.“

Nápis na místě, kde se setkal Prokop s knížetem Oldřichem

Připomenutá jeskyně je vzdálena dvě míle od hradu Kouřimi a dostala své pojmenování od řeky Sázavy, která tam pod ní teče.

„A tak působením nebeské milosti rozrůstala se v šíř i v dál pověst o ctnostech blaženého muže, po všech křižovatkách jsouc přetřásána mnohonásobným vypravováním do té míry, že na její doslech houfně přicházeli lidé oné země, aby mu nabídli své dary a oddané se poroučeli jeho modlitbám. On, jsa pln plamenné lásky, vlídně nadán pohostinností, půvabně ozdoben svatou rozvážností, čistý bezúhonností a prozíravý pokornou skromností, jasný svou umír-

něností a zanícený hojnou náboženskou horlivostí, jako déšť jarní, v pravý čas vylitý svlažoval mluvou svatých kázání srdce svých posluchačů a rádem svého poučování velmi vítaně napravoval jejich mysli.“

Dále ujímal se chudých s takovým bohatstvím soucitu od Boha vrozeným a staral se o ně s tak odhodlanou a radostnou starostlivou obětavostí, jako kdyby tu zcela zřejmě byl sám Kristus. A tak jeho péčí došli obživy všichni otrhanci a sirotci toho kraje. Spěchalo pak k němu množství věřících...

„Vystavěl si pak kapli ke cti nejsvětější Boží rodičky Marie a svatého Jana Křtitele a shromáždil u sebe několik bratří zbožných v životě a v mravech. Členy této komunity se stali také jeho syn a synovec, kteří přijali jména Jimram (Emeram) a Vít. Poněvadž se v jednomyslné lásce duchovně shodovali, ustanovil jim mnišská pravidla a posvátnou službu boží podle vzoru dobrotivého otce Benedikta. Sám se však stal nejmenším mezi nejmenšími.“

Pověst o jeho svatosti se šířila po kraji. Začali ho navštěvovat

lidé, přinášeli mu dary a prosili o jeho modlitby. Celé zástupy lidí přicházely. Přijímal je s láskou a „napájel mluvou svatých kázání srdce svých posluchačů“. Ujímal se chudých; „jeho péčí došli obživy všichni otrhanci a sirotci toho kraje“. Již za svého života konal podle pověsti zázraky, aby lidé poznali lásku Boží. Z posedlých lidí vyháněl demony, slepé ženě vrátil zrak.

V sázavské pustině našel sv. Prokopa kníže Oldřich (1012—1034) projíždějící tudy na lovu. (Tento kníže, který se po sv. Václavu jako první ujal české cyrilometodějské církve, smýšlel slovansky, což byla mezi knížaty již spíše čestná výjimka – typická zvláště pro ty panovníky, jejichž manželky byly Češky nebo alespoň slovanského původu.) Tento kníže poznal výtečné vlastnosti Prokopovy a zvolil si ho za zpovědníka; schválil jeho plány založit monastýr, v němž by se sloužila slovanská liturgie a vychovávalo se též slovanské kněžstvo a mnišstvo. Slíbil mu svou podporu. Svatý Prokop shromáždil kolem sebe jiné slovanské kněze a poustevníky, a založil roku 1032 v údolí řeky Sázavy slavný monastýr. Tato nová monastýrská osada (skit či kelie) se stala „štěpnicí“, odkud se řády cyrilometodějské šířily po celé slovanské zemi.

Lidé sem spěchali za milovanou slovanskou bohoslužbou a za hlubokou východní zbožností mnichů. Takže „nebylo do té doby jiného kláštera, který by tak dobře působil na lid český, jako klášter sázavský“. (*K. Zap: Česko-moravská kronika*)

Místní monastýrské pravidlo bylo spojením východního mnišství s benediktinským. Vybudován byl chrám ke cti Panny Marie a sv. Jana Křtitele. Kníže nadal monastýr pozemky (část řeky Sázavy s lukami a lesy).

Oldřichův syn a nástupce Břetislav I. (1037—1055) přiměl Prokopa, aby přijal berlu igumenskou a tím se stal prvním představeným monastýru, což požehnal pražský biskup Šebíř (1030—1067). Kníže pak rozmnožil otcovy dotace monastýru a dokončil r. 1039 jeho výstavbu, takže je „druhým zakladatelem svatého monastýru Sázavského“. V té době přál záměrům Břetislavovým i papež Benedikt IX. (1033—1044), byv srozuměn se slovanským monastýrem a jeho slovanskou liturgií (dokonce hodlal Prahu povýšit na sídlo metropolitů slovanských národů a knížete na krále).

Břetislav plánoval vytvoření silné západoslovanské říše, která by byla záštitou kmenům českým, lešským a snad i polabským proti

návalu germánskému. Sázavský monastýr měl být štěpnicí národního duchovenstva a mnišstva napomáhající samostatné církvi, nezávislé na Němcích.

Mohučský biskup Bardo, který byl zřejmě ze strany českých latinůků včas vyrozuměn, poznal nebezpečí takových záměrů, jimiž by byla německému vlivu a panství v Čechách učiněna navždy přítrž. Přiměl tedy německého císaře Jindřicha III., aby vystoupil proti Břetislavovým záměrům. V této válce (začala r. 1040) nejdříve Břetislav zvítězil, ale následkem opomenutí nějakého šumavského průsmyku byl Jindřichem zaskočen a musel se zavázat upustit od svých záměrů. Slovanský monastýr však trval dále.

Monastýr sázavský bývá nazýván „arciklásterem“ nebo „materincem jiných monastýrů“. Z toho možno usuzovat, že existovaly s veškerou pravděpodobností i mnohé další monastýry tohoto typu v naší zemi (jejich existenci však přímým svědectvím doloženu nemáme; možná se latinským kronikářům podařilo vymazat jakékoliv památky na ně; podobně kronikář Kosma úmyslně zamlčuje slovanský ráz sv. Prokopa a Sázavského monastýru). Nebylo by patrně daleko od skutečnosti, kdybychom tento monastýr nazývali spíše Sázavskou lávrou.

V Sázavském monastýru byla škola a učitelem mladých mnichů byl sám sv. Prokop. **Byl znalý slovanského písemnictví a přepisoval slovanské modlitební a bohoslužebné knihy. Pěstovala se zde církevní kultura. Tato škola proslula v celé zemi. Monastýr se stal nejen „semenišťem cyrilské literatury v Čechách“, ale proslul i „v učných věcech nad jiné kláštery české“.** (*Tak píše Palacký*)

Podrobněji to popisuje Historie sázavského kláštera: „Zde byla hned od počátku také teologická škola. Byla velmi potřebná k tomu, aby v tomto českém mnišském domě se slovanským obřadem byl vzděláván mnišský a kněžský dorost. Učitelem a vůdcem mladých mnichů i jiných žáků byl sám igumen Prokop. Výborně znal slovanské písemnictví, sám přepisoval a učil bratry přepisovat slovanské evangeliáře, žaltáře i všechny jiné liturgické knihy. V klášteře se pěstovala i jiná umění, zejména zpěv, malířství a stavitelství. Tak vznikla na Sázavě první umělecká česká škola, a tento klášter se stal pro český lid nejen úrodnou štěpnicí zbožnosti a bohabojnosti, ale i bohatým zdrojem ušlechtilé vzdělanosti.“

Monastýr se stal proslulým i v cizině a udržoval rozsáhlé styky s jinými kulturními mnišskými centry; směrem na východ

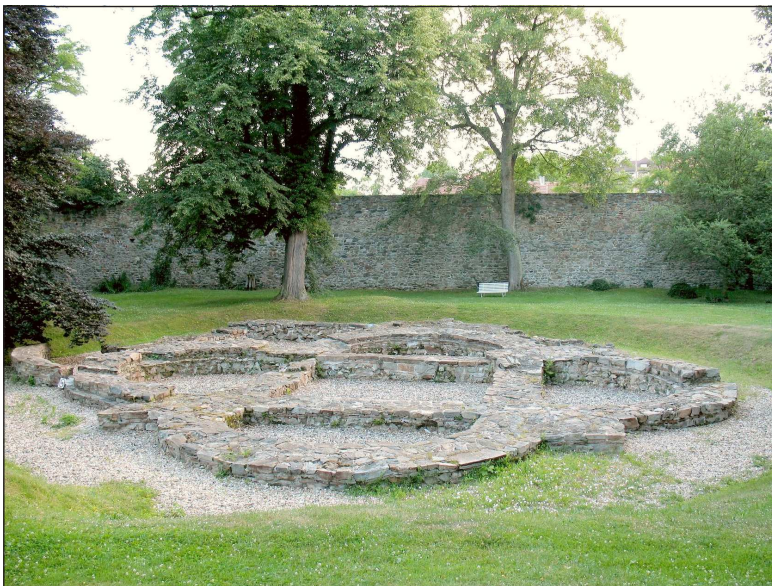
udržoval intenzivní kontakty s kyjevsko-pečerskou lávrrou, od níž dokonce získal svaté ostatky mučedníků Borise a Gleba a další cenné relikvie.

Na současném informačním panelu na Sázavě se píše: **„Sázavský monastýr byl posledním a zároveň nejvýznamnějším střediskem staroslověnského písemnictví v přemyslovských Čechách.** Užívalo se obou slovanských písem – hlaholice a cyrilice. Vznikala zde původní díla i překlady. Z latiny byly přeloženy tzv. Besědy Řehoře Velikého. Tento soubor čtyřiceti kázání je nejrozsáhlejší staroslověnskou památkou českého původu. Byla zde složena Druhá staroslověnská legenda o sv. Václavu, která je (doplněným) překladem latinské legendy Gumpoldovy... Z původních děl lze připisat sázavskému monastýru zřejmě kánon k sv. Václavu (liturgické zpěvy východního obrádu). Zde byla pravděpodobně sepsána také nedochovaná staroslověnská legenda o sv. Prokopu, jež se stala základem pro zpracování nejstarší prokopské legendy latinské. Většina staroslověnských památek českého původu se zachovala jen v ruských opisech. Svědčí to o intenzivních stycích Sázavy a Kyjevskou Rusí. Jejich zvláštním dokladem je modlitba ke svaté Trojici, dochovaná toliko v ruském opise, v níže jsou jmenováni i světci čeští – Václav a Vojtěch, protože Vojtěchův kult se na Rus nemohl dostat jinak než prostřednictvím Sázavy. Jiné svědectví o českých vlivech na staroslověnskou literární tvorbu poskytuje nejstarší ruská legenda o Borisi a Glebovi, v níž se jasně odráží znalost legend václavských.“

I latinská církev dnes uznává, že „Prokopův mimořádný význam spočívá v tom, že v první polovině 11. století kolem sebe a svých nejbližších soustředil v rodném kraji nositele cyrilometodějského církevně–slovanského odkazu a vytvořil z nich klášterní komunitu v Čechách. Sázavská klášterní komunita vydala i plody samostatné církevně–slovanské tvorby slovesné, písňové i výtvarné. Na ně pak navazuje pozdější česká biblická kultura.“

Sv. Prokop miloval své mnichy, ale zároveň dbal na přísnou kázeň. Byl hrdinou askeze a zkušeným vůdcem duší na duchovní cestě ke křesťanské dokonalosti. Upevněn byl v pokoře a sebezapření. Přitom byl vždy radostné tváře a plný dobroty ke všem lidem.

Sv. Prokop měl i dar prorocký a předvídal věci budoucí. Dva dny předem oznámil, kdy zemře. Před svou smrtí prorokoval

Základy tetrakonchy (čtyřapsidového chrámu sv. Kříže) na Sázavě, zbudované Prokopovým žáky po návratu z prvního vyhnanství. Podle kroniky tzv. Mnicha sázavského byla stavba vysvěcena v r. 1070 pražským biskupem. Severně od ní vzniklo v 11.—13. stol. laické sídliště. Základy byly odkryty v letech 1972—74.

mnichům, že budou vyhnáni z monastýru, šest let budou v cizí zemi a do jejich domova nasadí vladař cizí lidi. Učil je, aby za vše děkovali Bohu, a ujistil je, že po šesti letech zase se budou moci vrátit z vyhnanství; otcovsky je napomínal ke svornosti a stálosti v dobrou. **Zesnul v Pánu 25. března 1053.** Až do úplného konce vítězně bojoval s ďáblem. Při jeho pohřbu se uzdravil jeden slepec. Pohřben byl na Sázavě.

Hrob sv. Prokopa se stal ihned poutním místech Čechů. Znamenána je i událost jeho posmrtného zjevení, kterým vyháněl latinské obyvatele monastýru (stalo po prvním vyhnání slovanských mnichů). Rameno sv. Prokopa si vyžádal král Přemysl I. a uložil je v chrámu sv. Víta, „aby tím ramenem království české před nepřáteli chráněno bylo“. Roku 1588 dal pražský arcibiskup Medek hrob sv. Prokopa z trosek odkryt a ostatky do Prahy převézt, kde je uložil v chrámu Všech svatých na Hradě

(tyto ostatky však podle posledního průzkumu Vlčkova nejsou pravé).

Zřejmě hned v 2. polovině 11. století, ještě na Sázavě, dokud tam vzkvétala slovanská bohoslužba, byla sepsána první staroslověnská legenda prokopská, na níž se odvolává prolog dochované legendy latinské.

Po smrti sv. Prokopa se stal nástupcem jeho synovec Vít, jehož po čtyřech letech (1057) kníže Spytihněv II. (1055—1061) s jeho slovanskými mnichy z monastýru vypověděl, jak přesně prokoval svým učedníkům sv. Prokop, a dosadil na Sázavu své přátele, německé mnichy. Jeho nástupce kníže Vratislav II. (1061—1092), který byl až do své smrti vroucím zastáncem Sázavského monastýru a slovanské liturgie, povolal igumena Víta i s jeho mnišským bratrstvem r. 1063 zpět z uherského exilu, čímž vyplnil obecnou touhu českého lidu.

Vyhnaní sázavští mniši se uchýlili se do Uher, kde spolu se Spytihněvovým bratrem Vratislavem a jeho matkou Juditou sdíleli vyhnanství. Patrně v uherském prostředí navázali sázavští mniši styky s Kyjevskou Rusí a to byla cesta, kterou se dostaly ostatky prvních ruských mučedníků sv. Borise a Gleba do Čech. Při příležitosti vysvěcení rozšířeného sázavského klášterního kostela biskupem Kosmasem byly tyto ostatky vloženy do oltáře. (5)

S prvním vtrhnutím latinských německých mnichů na Sázavu je spojeno **posmrtné zjevení sv. Prokopa**. „Když se tam první noc po svém příchodu na cestě k jitřní pobožnosti latinský opat přiblížil ke dveřím kostelním, zjevila se mu postava svatého Prokopa ... promlouvající: »Od koho ty máš v tomto klášteře moc vládnout? Co tu pohledáváš? ... Beze studu z pohanění svého vzdal se odtud co nejrychleji! Neučiníš-li to, pomsta s nebe dolehne na tebe!« A s těmito slovy zmizel. Latinský opat se domníval, že je to mámení satanovo, a nic na to nedbal. A když ani následující i třetí noci nikterak nedbal výhružného napomenutí, čtvrté noci na cestě k jitřní se mu zjevil svatý muž a pravil: »Proč se vzpouzíš uposlechnout mých přátelských výzev? Klášter tento jsem si vyprosil na Pánu pro své duchovní syny, a ne pro tebe, kterýž jsi sem podvodně vešel. A jestli ti ten tvůj pán vévoda až dosud tuto moc udělil, já ti ji od nynějška беру!« A s těmi to slovy jal se ho prudce bít nejpádnějšími ranami berlou, kterou nosil v ruce.“ Pak ze Sázavy latiník utekl a řekl o všem vévodovi, který „počal kolísati a v osidlech nejistoty setrval až do konce svého života“. (*Z latinské legendy prokopské*)

V r. 1079 se obrátil Vratislav II. kvůli naléhání sněmu českého na papeže Řehoře VII. s prosbou o potvrzení slovanské liturgie v Čechách. Papež prosbě nevyhověl, naopak nařídil Vratislavovi, aby úplně zrušil ve své zemi „tento nemoudrý a drzý zvyk, který církev prý kdysi jen kvůli vyšším zájmům trpěla“ (Palacký). Král Vratislav se i přesto až do své smrti Sázavského monastýru vždy zastával.

Po zesnutí třetího igumena Jimrama, syna Prokopova, byl uveden r. 1091 na sázavský igumenský stolec Božetěch (1091—1096), oblíbenec krále Vratislava, čtvrtý a poslední slovanský igumen sázavský. Byl to muž štědrý, učený a výmluvný, oddaný výtvarnému umění (sám byl malířem a sochařem) a vzbuzoval obdiv současníků. Vedl monastýr v duchu svatoprokopském. Přízeň, již se mu dostávalo od krále Vratislava, obracel ku prospěchu monastýru. Jeho přičiněním byl opraven a rozšířen chrám a vybudováno mnoho nových staveb (pořízono bylo i nové bohoslužebné náčiní).

Vzkvétající slovanská liturgie na Sázavě obrátila však proti Božetěchovi vyšší české duchovenstvo (latiníci). Zejména proti němu sočil pražský arcibiskup Kosmas (1090—1098). Záminkou k otevřenému útoku byl jakýsi projev nevážnosti igumena vůči biskupovi, kdy Božetěch při slavnosti vložil králi na hlavu korunu, což byl úkon náležející biskupovi. Tehdy se na Božetěcha snesla bouře nevole a biskup urputně žádal jeho sesazení. Po snažných prosbách panstva svolil se zmírněním trestu: jako pokání musel Božetěch vyřezat postavu Ukřižovaného v životní velikosti a na vlastních bedrech ji donést do Říma do svatopetrské baziliky.

Ani po návratu Božetěchově neustávaly třenice mezi duchovenstvem latinským a mnichy slovanskými. Navíc i uvnitř monastýru vznikly nesváry; a tak i někteří mniši očerňovali igumena a napomáhali tím nepřátelům monastýru a slovanské bohoslužby. Po smrti svého ochránce, krále Vratislava, spěl slavný monastýr k rychlému svému zániku. Sice ještě 14. 10. 1095 světil biskup Kosma novou svatyni vyzdobenou Božetěchem, ale již následujícího roku dosáhli protivníci Božetěchovi u knížete Břetislava II., že slovanští mniši byli koncem r. 1096 navždy ze Sázavy vyhnáni. To je konec Sázavského monastýru, jak byl znám od doby sv. Prokopa. Zakladatel monastýru se tentokrát již nezjevil, ani se vyhánění mniši nedočkali pomoci a zastání shůry; nejspíš proto, že příčinou jejich neštěstí nebyly jen vnější

útoky na monastýr, ale též vnitřní neshody a nesvornost, čímž se mniši zpronevěřili duchovní závěti sv. Prokopa.

Kníže na Sázavu dosadil latinské mnichy; prvním latinským opatem nového kláštera sázavského učinil břevnovského probošta Dětharta (3. 1. 1097). Tak vydal Břetislav II. do záhuby staroslavné dědictví cyrilometodějské v Čechách. Nový opat rozkázal zničit slovanské bohoslužebné knihy, místo nichž opatřil knihy latinské.

Římem byl Prokop kanonizován r. 1204 (papežem Inocencem III.). Někteří však toto svatořečení zpochybňují (historik Petr Kubín si všímá, že zprávu o ní přináší jen jeden zdroj a to pocházející až z doby Karla IV., a navíc o ní neexistuje patřičná listina). 4. července 1204 však zřejmě došlo k vyzdvižení Prokopových ostatků z hrobu, což mělo význam svatořečení (a možná bylo provedeno jen opatem kláštera bez přítomnosti biskupa). Pravoslavná církev svatořečení Prokopovo nepotřebuje, protože ho spolu s českým národem považuje za svatého od okamžiku jeho zesnutí.

Svátek sv. Prokopa můžeme slavit v den jeho zesnutí (který připadá na den svátku Zvěstování přesv. Bohorodice, proto se v takovém případě o den posunuje); v ruské pravoslavné církvi slaví svátek sv. Prokopa společně se svatou Ludmilou 16. září. (Římští katolíci vzpomínají památku sv. Prokopa 4. července, což je den, který nemá žádný vztah k jeho životu, ale je to den papežského úřadku o uznání jeho svatosti v r. 1204, kterážto událost byla až později ve 13. a 14. století ověněna zázraky; na tento den je umístěna památka sv. Prokopa i v Gorazdově Sborníku modliteb a zpěvů pravoslavné církve.) V mineji od archimandrity Sávy jsou hymny ke svatému Prokopu umístěny na den velikomučedníka Prokopa (8./21. července).

Svatost sv. Prokopa nebylo možno potlačit. Zpráva o ní se začala šířit Evropou. Odpovědí na úctu svatoprokopskou, šířící se daleko za hranice Čech, bylo zahájení megalomanské stavby obrovského chrámu přímo v Sázavském klášteře (14. století). Než, zdá se mi, že si to sv. Prokop nepřál a rozkvětu latinského mnišství na Sázavě nepožehnal. Jako by říkal: „Když zde nemohou být moji pravoslavní mniši, tak se tu nebude dařit nikomu.“ Stavba Prokopova velechrámu zůstala vlivem okolností (husitské války) nedokončena. Obrovské chrámové torzo tam stojí jako tiché memento dodnes.

Husitské prostředí sv. Prokopa ctilo (a proto husité ušetřili pražský Emauzský klášter, o němž bylo všeobecně známo, že

jej Karel IV. založil jako pokračování svatoprokopské tradice). K Sázavskému klášteru se však zachovali nevlídně, z čehož je patrné, že kvůli jeho latinskému osazenstvu nebyl (narozdíl od Emauz) v mysli národa spojován se svatoprokopským dědictvím, ale s nenáviděnými latiníky. (Jak nevidět v tom všem zjevení názoru sv. Prokopa na osud jeho monastýru? Latiníci nedovolili rozkvést tomu, co sv. Prokop zasadil a pěstoval; Prokop zase nedovolil latiníkům, aby si vybudovali svou chloubu na jeho památce. Latinští mniši nedobrovolně a husité dobrovolně – společně vytvořili na Sázavě velkolepý obraz duchovní tragédie Čechů. Nikdy nedokončený chrám je očividným zpodoběním násilně přerušené duchovní stavby pravoslavného chrámu spásy Čechů...)

Husité oceňovali na sv. Prokopu především to, že založil slovanský klášter na Sázavě, kde se sloužily bohoslužby ve slovanském jazyce a pěstovalo se slovanské písemnictví, a že podával svátost těla a krve Kristovy pod obojí způsobou. Na pozdně gotickém oltáři v Chrudimi (závěr 15. století) je sv. Prokop přítomen spolu s M. Janem Husem, sv. Václavem a sv. Ludmilou. Byl také hojně vyobrazován v husitských kancionálech (například příbramském a kutnohorském).

Čeští utrakvisté chovali Prokopa v největší úctě. V rudolfínské době došlo k přenesení údajných Prokopových ostatků do chrámu Všech svatých na Pražském hradě. Jako zemský patron Českého království je v době barokního pojetí slovanství uctíván sv. Prokop spolu se sv. Ivanem a oba národním obrozením vstupují do naší doby. (5)

Epilog

Orientace sv. Prokopa a Sázavského monastýru na slovanský (východní, tj. byzantský) ritus je ze strany římsko-katolické dodnes všemožně zpochybňována či alespoň zlehčována. Římský katolík si totiž zřejmě jen obtížně dokáže představit, jak protivná mohla být latinská církevní linie širokým kruhům tehdejšího českého obyvatelstva. A naopak – jak drahé mohlo být tehdejšími Čechům slovanské východní křesťanství a jeho duchovnost. Je třeba si uvědomovat, o jak rozdílné podoby křesťanství se jednalo (tenkrát stejně jako dnes)! Jak dramatický rozdíl byl mezi chováním východokřesťanského duchovenstva a latinského kléru (viz případ Bulharska, které se chtělo přiklonit k latinské sféře, ale kvůli otrěsným mravům latinského duchovenstva, jež tam

následně přišlo, se rychle zase vrátilo k byzantskému křesťanství; a není potřeba hledat příklad tak daleko – stejné morální rozdíly se projevovaly na Velké Moravě; a stejně se latinská církev projevovala i v Čechách, kde se i po vítězství latiníků udržovala mezi lidmi památka na slovanské pravoslavlí, což vedlo k husitství, a situace nakonec explodovala do husitských bouří). Latinská orientace v 10. a 11. století byla oblíbena spíše vrchností (a byla tudíž věcí politickou) a z této strany byla Čechům vnucována. Toto duchovní násilí přirozeně muselo vyvolávat odpor.

Dle uvažování pravoslavného nemůže mít pravdu J. Kadlec, když tvrdí, že se sv. Prokop a Sázavský monastýr držel západní římské liturgie, jen přeložené do slovanského jazyka (to jedna z našich výhrad vůči závěrům z jeho historického bádání). Kdo zná problematiku východní liturgiky, chápe, že překládat východní liturgické knihy (což je valná část staroslověnského písemnictví) a držet se při tom západní římské liturgie nedává smysl. Dokonce i Remešský evangeliář (*o něm na webu viz níže*) má část, napsanou údajně rukou sv. Prokopa, sestavenou ve formě byzantských evangeliářů určených pro byzantský ritus (dělení na úryvky dle východního kalendáře atd.). Stejně tak prokopská návaznost na cyrilometodějský odkaz, který nespočíval ani zdaleka jen ve vynalezení písmen pro slovanskou řeč, by nedávala smysl v případě používání západního ritu. Cyrilometodějské písemnictví tvoří jeden celek, jehož základem je východní byzantská liturgie. Západní liturgie (byť vysluhovaná slovansky) by vzala Prokopovi při jeho práci moravské zázemí a sounáležitost s těmi, kdo byli vychováni moravskými vyhnanci a přežívali v Čechách. Jakou slovanskou vzdělanost by vlastně mohla šířit doložená vyšehradská škola, kde se nejspíš učil Prokop? Protilatinské (či vůči latinství silně rezervované) zaměření sv. Prokopa je dostatečně známé a doložené (byť maskované národnostními zájmy, tj. skrýváno za odpor vůči Němcům). Je však možné, že Kadlecova myšlenka o přinesení cyriliky na Sázavu z Uher a z prvního vyhnanství mnichů odpovídá realitě (do té doby se mohla na Sázavě používat hlaholika, jak napovídá složení Remešského evangeliáře – původem ze Sázavy). Ale domnívat se, že teprve v Uhrách se sázavští mniši seznámili s východní liturgií a jak ji po návratu zde v Čechách prosazovali a tím si přivodili své druhé a definitivní vyhnání, nemůže být než mylné. Což by

se mniši, kteří se po pěti letech mohli vrátit zpět na Sázavu, s radostí nevrátili ke způsobu, kterým tam dříve sloužili? Což by po návratu z vyhnanství začali prosazovat jakousi liturgickou novotu v Čechách a při svém vratkém postavení by si ihned začali „zadělávat“ na nové represe?

Mnozí z dnešních katolíků (i mezi historiky) již nechápou, oč vlastně přívržencům slovanské bohoslužby šlo. Dokladem jsou tvrzení, s nimiž se dnes můžeme setkávat, – např.: Slovanští mniši byli sice ze Sázavy vyhnáni, ale místo nich tam přišli jiní místní mniši, modlili se sice latinsky, ale byli mezi nimi i rodilí Češi, takže se vlastně nic tak hrozného zase nestalo. Anebo: prvotní církev v Čechách byla latinská (jazykem i západní liturgií), jen tu a tam používající slovanského jazyka při bohoslužbách (likvidace slovanského křesťanství je tím ospravedlňována a prohlášena za vcelku přirozené odumření nějaké místní podružnosti...)

Takovéto názory neberou v úvahu mnohé z dochovaných památek, které ukazují věci v poněkud jiném světle. Je potřeba povšimnout si, že zrušení slovanské bohoslužby bylo spojeno s hlubokým kulturním pádem – na úroveň tehdejší západoevropské kultury, což byla tehdy úroveň dosti nízká. Násilné zavedení latiny je tedy nutno považovat za první kulturní katastrofu českého národa (srovnatelnou s Bílou Horou a únorem 1948).

Z hlediska nábožensko-morálního je nástup náboženského monopolu latinské církve spojen s odcizením se národa křesťanským ideálům, ochlazením náboženského citění a zbožnosti, a potažmo s úpadkem mravů.

Viděno z naší duchovní perpektivy je prosazení latinské orientace uvalením zákazu na české pravoslavné křesťanství a vytlačení autentické křesťanské duchovnosti do lesů, kde však ještě dlouho žilo pravoslavlí jako neoficiální církevní linie.

Použitá literatura:

1. Biskup Gorazd: Průvodce po katedrálním chrámu sv. Gorazda v Olomouci.
2. Vladimír Grigorič: Pravoslavná církev v republice československé (Praha, 1. vyd. 1926)
3. Život svatého Prokopa (latinská legenda asi z poloviny 12. století)
4. Jaroslav Kadlec: Svatý Prokop, český strážce odkazu cyrilometodějského, Praha 2000

5. Kruh českých duchovních tradic: Rozhovor o českých duchovních tradicích – sv. Prokop

6. Biskup Gorazd: Z díla (připravil ThDr. P. Aleš; Praha 1988);

7. Kadlec Jaroslav: Svatý Prokop, český strážce odkazu cyrilometodějského (I. a II. vyd. Praha 2000)

a další publikace.

Nespecifikované citace jsou z webových stránek s citacemi prací historiků (většinou katolických). Dále odkazujeme na články o české historii z pera místních pravoslavných autorů dostupné on-line:

Z knihy: Biskup Gorazd – Z díla (z historických prací mučedníka Gorazda Pavlíka; † 1942). Kapitoly II. a III. Latinská orientace a husitské hnutí: orthodoxia.cz/dejiny/Gorazd_Z-dila_2-3.htm

Víra husitů a dějinný vývoj husitského hnutí. Od pádu pravoslaví na Sázavě k bělohorské katastrofě: orthodoxia.cz/dejiny/husitska-vira.htm

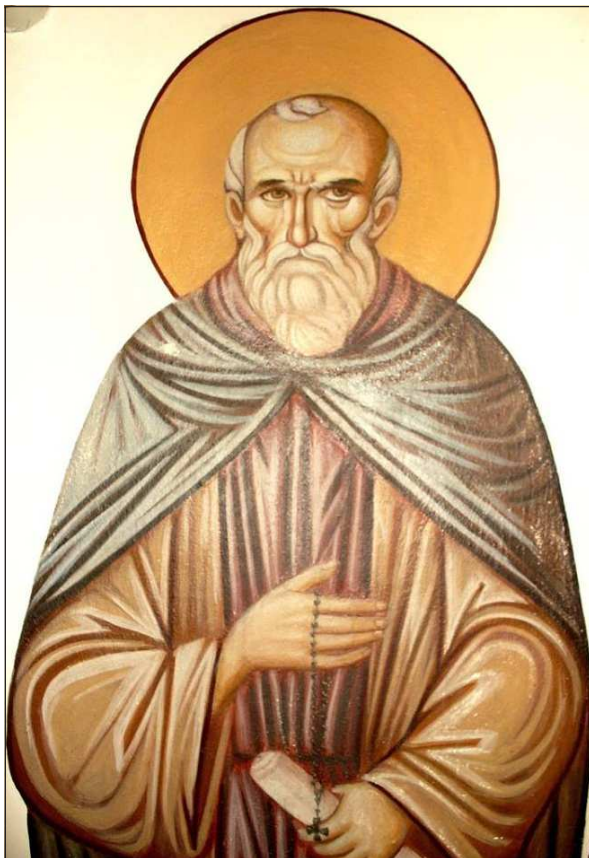
Husité a pravoslaví. Husité hledají v Konstantinopoli sjednocení s pravoslavnou východní církví: orthodoxia.cz/dejiny/husite-v-konstantinopoli.htm

Zde otištěnou studii – rozšířenou o historii tzv. Remešského evangelia – viz na: orthodoxia.cz/svati/prokop.htm

Typikon služby k sv. Prokopu je obdobný jako typikon služby např. k sv. Ludmile. Podle tam uvedených pravidel lze postupovat.

Nedostavěný velechrám s vykopanými základy tetrakonchy v popředí.

*Ikona na stěně kaple monastýru sv. Gorazda
v Hrubé Vrbce
Autor: Lubomír Kupec*

*Ikona z monastýru Zesnutí přesv. Bohorodice
ve Vilémově*